

Årgång 26
Nr 3 1974
3:00

vi människor

SVENSKA KVINNORS VÄNSTERFÖRBUNDS TIDNING

Ur innehållet:

Sex timmars
arbetsdag

Barns fritid

Rapport från
Saigon

Internationella
kvinnoåret

Handarbetets
Vänner

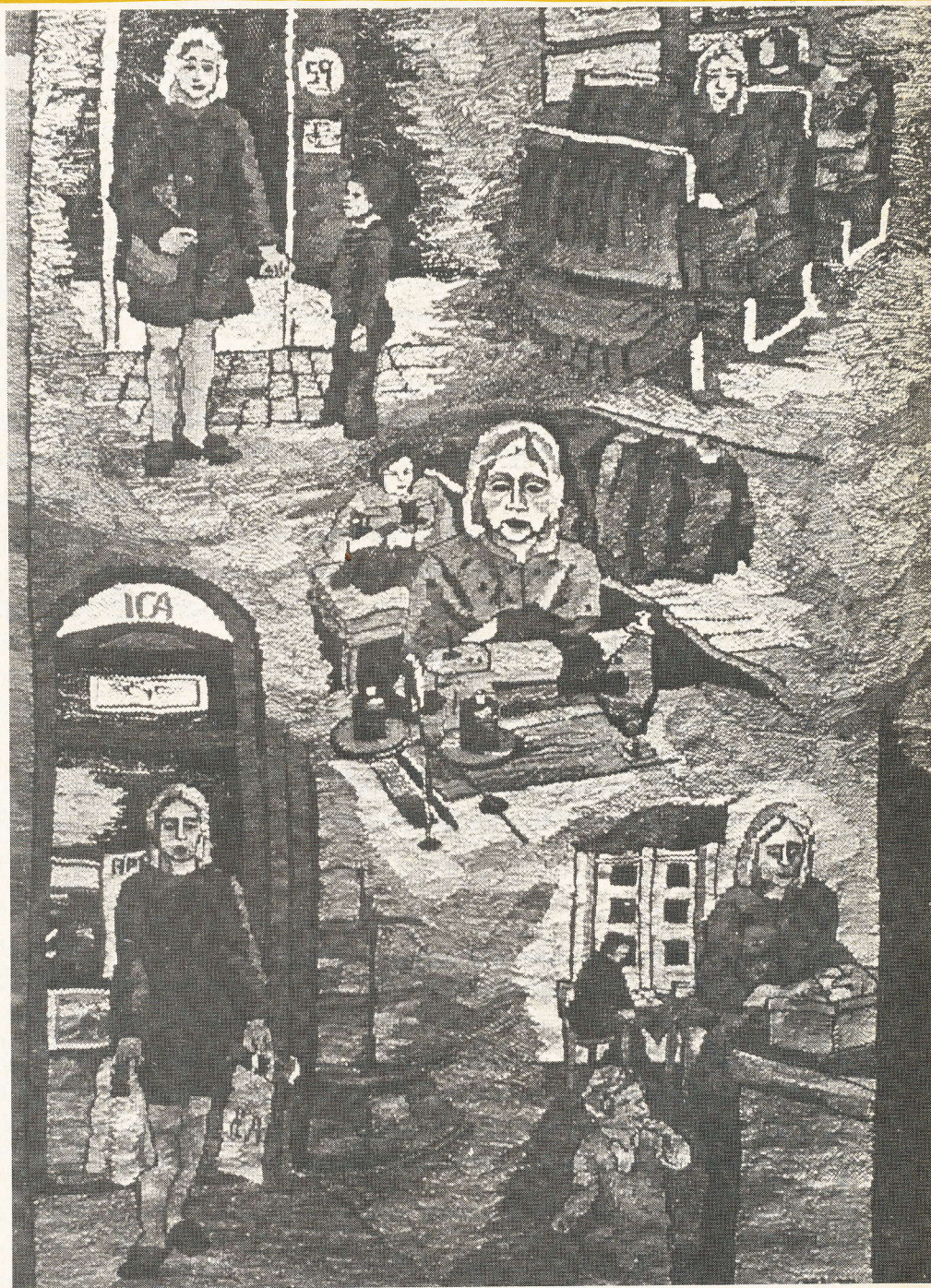
Språket — en
maktfråga

Beskydd som
förtryck

Recensioner

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Svenska Kvinnors Vänsterförbund har i korthet följande historia. 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och för kvinnornas likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

Förbundet vill verka för fullständig likställdhet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande i full utsträckning på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet; för erkännande av och respekt för kvinnornas värdighet i familj och samhälle.

Förbundet vill verka för samarbete mellan kvinnor i alla länder och med all kraft deltaga i strävandena att uppnå och befästa en varaktig fred, allt framtidens grundval.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund (Swedish women's left federation) till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund (KDV).

KDV hade 1969 anslutna organisationer i 90 länder med omkring 200 miljoner medlemmar.

KDV har nu tillerkänts konsultativ status I (tidigare hette det A) hos FN:s ekonomiska och sociala råd. Endast 16 organisationer har denna status vilken innebär rätt att yttra sig vid rådets sammanträden och att framlägga egna förslag muntligen eller skriftligen.

VI HAR FLYTTAT

Från Bromma till Stockholms innerstad. Vår nya adress är Adolf Fredriks Kyrkogata 12, 4 tr. Postadress: Box 3120, 103 62 Stockholm och det nya tel.nr 20 37 56

**Svenska Kvinnors Vänsterförbund
Tidskriften Vi människor**

Omslagsbilden: "En dubbelarbetande kvinnas vardag", gobeläng av Gunvor Nordström, Göteborg. Originalen är i format 2,50x1,50 m.

Omslagsbilden till förra numret, med de stickande flickorna i tunnelbanan, ingår i boken Protest, Raben & Sjögren 1967, och har tagits av Nils-Johan Noren Lind.

vi människor

Nummer 3 — 1974 — 26:e årg.

Ansvarig utgivare:
VALBORG SVENSSON

Redaktionskommitté:
EVA PALMAER
LOUISE WALDÉN
KATJA WALDÉN
ELISABETH VON HELAND

Vi Människor utkommer med sex nummer om året

Prenumerationspris pr år 15 kr

Postgiro 5 13 23 — 4

SVENSKA KVINNORS
VÄNSTERFÖRBUND

Box 3120, 103 62 Stockholm
Tel. 08/20 37 56

Sjühäradshälsbygdens Tryckeri AB, Borås 1974

Innehåll:

Ledare.....	3
Sex timmars arbetsdag. <i>Ann Mårtens, Kajsa Ohrlander</i>	4
Barns fritid. <i>Ursula Arm- bruster</i>	8
Rapport från Saigon. <i>Elly Steinman</i>	11
Kvinnomöte i Warszawa. <i>VS</i>	12
Handarbetets Vänner 100 år. <i>Anna-Lena Lindberg</i>	14
Språket — en maktfråga. <i>Annika Nordin</i>	16
Beskydd som förtryck. <i>Birgit Lundin</i>	20
Resan till Kasachstan. <i>LW</i>	22
Kvinnorna i männens Italien. <i>Si Felicetti</i>	24
FDKF:s 10:e förbundsmöte <i>IS</i>	27
Kort om böcker	28

Med många frågetecken

En ung amerikan av den sällsynta, hoppingivande sorten — radikal, marxist, vietnamkämpe — besökte mig denna blöta och ruggiga Watergate-sommar. Han myste av förtjusning över alla Vita husavslöjanden, som följde slag i slag. Och jag sa förstås: vad kommer sedan? Blir det någon förbättring? Nixon är förvisso en skurk av Hitlerformat men han är inte ensam, eller hur? Vad blir det nu för ändring i USA-politiken i Indokina, i Chile, i Mellanöstern, Sydkorea osv? Min gäst hade alls inga illusioner om det imperialistiska USA men han hävdade bestämt att Watergate hade en enorm betydelse för det amerikanska folket. Nu såg man med en gång vad för skumraskaffärer som dolde sig bakom Vita Husets moraliska fasad, det heliga presidentämbetet hade avslöjats i all sin förljugenhet och skurkaktighet. — Det är naturligtvis bra i och för sig, men vad är inbrott i en particentral eller hos en psykolog jämfört med mord och stympning av hundratusentals vietnameser och gigantisk förstörelse av landskap och industrier? — Juridiska utskottet röstade emot ett förslag att ställa Nixon inför riks rätt för de "hemliga" bombningarna i Kambodja 1969 bakom ryggen på kongressen. Det var väl enda gången man ens snuddat vid de stora skurkstrecken.

I Sydvietnam har inga fångar släppts och bombningarna fortsätter oberoende av Parisavtalet. Fortsätt med vår insamling till Vietnams kvinnoförbund, det är viktigare än någonsin med sympatityttringar nu, när många nöjer sig med att ett fredsavtal existerar oavsett att det inte efterlevs. —

Begreppet supermakt har åter aktualiserats av vår statsminister, alltså supermakt contra småstater. Det är tydligen trevligare att katalogisera stater efter storlek än efter samhällssystem. Men nu är det en gång så att Nordvietnam, Nordkorea, Cuba t ex har mer gemensamt med Sovjetunionen än med Thieus Vietnam, Sydkorea, Chile alldeles oavsett att de invånarmässigt mer liknar de sistnämnda. Är det förresten så förfärligt att en socialistisk stat är stark?

Internationella kvinnoåret förberedes och på det här stadiet ägnas mycken uppmärksamhet åt u-landskvinnorna. Man får hoppas att man också kommer att studera de f d u-landskvinnorna. Jag tänker t ex på kvinnorna i Vietnam, Korea, Kasachstan, Usbekistan. På några årtionden har kvinnorna där tagit steget från slaveri till likaberättigande. De återfinns i ledande ställning på fabriker, institut och parlament. De anser inte alls att alla problem är lösta men de har kommit milsvitt längre än kvinnorna i den kapitalistiska världen. De kan lära ut en hel del.

E.P.

Ann Mårtens och Kajsa Ohrlander, som med en artikel i Aftonbladet drog igång de senaste månadernas debatt om 6 timmars arbetsdag, skriver bl a: "Den progressiva kvinnorörelsen har alltid kämpat för rätt till arbete på samma villkor som männen. Men utvecklingen har styrts av kapitalets behov och knappast av kvinnornas ... Fortfarande är produktionen inrättad för män med bilar och möjligheter till en fruktansvärd hård arbetstakt — inte för människor med ansvar för hem och barn". Vi inbjuder med det här inlägget. Vi Mänskors läsare till debatt om denna för oss alla centrala fråga.

Sex timmars arbetsdag

Aldrig har vi väl vågat drömma om detta — att vi redan nu skulle stå upp och säga att vi kräver ett helt annorlunda arbetsliv, genomgripande förändringar i hela samhället, arbetstider som är anpassade efter människor som ansvarar för hem och barn, efter kvinnor ...

Det var den kampen man trodde skulle komma i ett socialistiskt samhälle.

Men nu känner vi plötsligt att kvinnornas förändrade roll i samhället ger oss anledning att ta upp kampen redan nu.

Nu har vi verkligen börjat göra våra röster hörda. Och det innebär en stor förändring mot våra tidigare krav på att få likadana förhållanden som männen. Det var ju ganska beskedliga krav.

Nu gör vi något viktigt. Nu kastar vi av oss drömmen om att männens helvete ska bli vårt — och ännu värre.

Nu kräver vi att hela samhället anpassas efter att vi faktiskt råkar vara kvinnor, arbetslivet faktiskt behöver oss och att vi faktiskt har barn. (Då kan vi inte vänta oss någon förbättring i att få det som männen). Nu måste i stället hela samhället förändras. Nu måste samhället inrättas efter oss män och kvinnor som arbetar och som har barn.

För kvinnornas liv blir hårdare och hårdare i dagens Sverige. Fler och fler har nu ansvar för både en familj och ett yrkesarbete. Det betyder arbete på morgnarna innan man går till jobbet, långa arbetsresor, och arbete med hemmet när man kommer hem — arbete på kvällar, helger, nätter ...

Under de senaste två decennierna har det varit en enorm uppgång av kvinnor i yrkeslivet. 1930 arbetade 9 procent av de gifta kvinnorna. 1950 arbetade 20 procent och i dag närmare 60 procent av de gifta kvinnorna.

Varför? Jo, vi lever i ett kapitalistiskt samhälle som allt sedan 30-talet till mitten av 60-talet haft ett stort behov av arbetskraft. Man har importerat utländska arbetare och man har försökt få in kvinnorna.

Under 60-talet fick detta en ordentlig skjuts bl a beroende av de sjunkande reallönerna. Männens allt lägre löner, hyreshöjningar och prisstegringarna har varit en av de viktigaste orsakerna till att kvinnorna har gått ut i arbetslivet. Så har kvinnorna börjat arbeta på kapitalets villkor, så har kapitalet utnyttjat kvinnans strävan efter ekonomiskt oberoende.

Den progressiva kvinnorörelsen har alltid kämpat för rätt till arbete på samma vill-

kor som männen. Men utvecklingen har styrts av kapitalets behov och knappast av kvinnornas.

Kvinnorna har ofta jobbat utan daghemsplatser för sina barn, utan reglerade arbetstider som går att förena med hem och barn och med allt längre restider. Samhället har inte ställt upp och verkligen tagit sin del av ansvaret för barnens sociala fostran vare sig på daghem, fritidshem eller i skolan.

På kapitalets villkor har kvinnornas roll i detta samhälle alltså förändrats. Kvinnorna är inte längre bara en arbetskraftsreserv som ställer upp när tiderna är goda och kräver mycket folk vid banden, och som avskedas när lågkonjunkturen sätter in. Den senaste lågkonjunkturen har inte betytt någon dramatisk försämring av den redan höga arbetslösheten för kvinnorna.

Det är inte längre kvinnorna som slås ut först. Den stegrade takten i strukturomvandlingen och det ökade tempot drabbar främst andra grupper. Utslagningen ur arbetslivet gäller nu de äldre, de utslitna och de som är unga utan utbildning. Det är de som får ta de första stötarna när konjunkturen växlar — och det är ofta kvinnor.

Kvinnorna har i dag blivit

Ann Mårtens och Kajsa Ohrlander har tillsammans med fotografen AnnChristine Eek gjort en bok som heter **Jobba 6 timmar. En bok om dubbelarbete idag och förr i tiden.** Bilderna på den här sidan och nästa uppslag är därifrån.

AnnChristine har följt nio kvinnor från morgonkaffet tills de sjunker ihop framför kvälls-TVn efter en dag av jobb, barnskötsel, hushållsarbete. De nio kvinnorna arbetar som sjukvårdsbiträde, servitris, metallarbeterska, dagmamma, kontorist mm och har alla barn under 16 år. Dom berättar om sina jobb och sina barn — om sin vardag. Så här skriver författarna om sin bok:

"Arbete/barn är fortfarande en nästan omöjlig kombination. Det är utslitande arbetsdagar, helgerna går åt till mera städning och arbete, problemen får man skjuta upp till semestern. När blev arbetet med barnen ett yrke? Som samhället värderar barnen — så värderas arbetet med dom. Och varken barnen eller kvinnornas arbete har värderats i detta samhälle där kortsiktiga vinster och profiter är det enda som räknas som värdefullt.

Hur var det förr? Hade en arbetarkvinna med barn möjlighet till arbete? Ville hon arbeta? Hur var det att bli med barn när man var ensam kvinna på 20- och 30-talen?

Några kvinnor berättar i boken hur det var att dubbelarbeta och ha barn förr i tiden. Dom arbetade som butiksbiträde, packerska tobaksarbeterska, kontorist och hembiträde på 20-, 30- och 40-talen.

Arbetet var och är den enda vägen till människovärde och självkänsla. Förr var arbetet den allt överskuggande delen av livet. Männenn arbetade 12—14 timmar per dygn vid sekelskiftet, barnen utnyttjades hårt, kvinnorna slet ut sig i ett övertungt hushållsarbete. För mycket arbete kan också bli en plåga för människorna.

Utan att förstå historien bakom förstår vi inte problemen idag och varför kombinationen arbete/barn görs till en omöjlig konflikt, en ständig huvudvärk för varje kvinna — och till en otrolig, omänsklig arbetsbörda."

en outhärlig del i arbetslivet, fått en fastare roll i produktionen. En tydlig förändring i kvinnans roll har skett även om rollen som "jorjo" mellan konjunkturen i viss mån kvarstår.

Och det är en förändring som vi i princip välkomnar — som alla socialister välkomnar därför att vi kämpar för ett samhälle där män och kvinnor delar på ansvaret för produktionen och samhällslivet och lika solidariskt delar på ansvaret för familj och barn.

Men under nuvarande omständigheter betyder inträdet i arbetslivet akuta försämringar inte bara för kvinnorna, utan för hela arbetarklassen och folket.

Det är nu ofta rena nöden som gör att kvinnorna arbetar. Arbetar så att reallöneförsämringarna hjälpligt döljs. Ty numera klarar sig inte familjerna längre på en persons arbete. Nu krävs en dubbel arbetsinsats.

Men samhället har inte inrättats efter de behov som kvinnans nya position skapat. Ännu har man inte gjort det möjligt för kvinnorna att arbeta på samma villkor som männen. Ty det är fortfarande kvinnorna som bär ansvaret för barnen.

Vem tog reda på om en familj klarar att de vuxna jobbar 8 timmar varje dag med restider på 1—2 timmar var? Vem tog reda på om 8-åringar klarar att driva ensamma omkring i förortscentra? Vem tog reda på om barnen över huvud taget får den kontakt med vuxna och den fostran som dom har rätt att få?

Ca 60 procent av förskolebarnens mödrar arbetar. 5,9 procent av barnen i denna ålder har plats på daghem. Vem lanerade för de övriga?

Fortfarande har inte de få daghem eller fritidshem som

finns resurser att ta över den del av ansvaret som hemmet inte kan ta när mödrarna arbetar. Inte heller skolan har sådana resurser. Det överlämnas åt — ingen alls.

Hemarbetet — tvätt, städning, barnuppföstran m m — blir en kvälls och helgdagsyssla. För aktiviteter — politiska, fackliga, kulturella har kvinnorna därför nästan ingen tid.

Fortfarande är produktionen inrättad för män med bilar och möjligheter till övertidarbete och en fruktansvärt hård arbetstakt — inte för människor med ansvar för hem och barn. Skulle samtliga män med småbarn tvingas anpassa sin kapacitet efter delat ansvar för hemmet, så måste det svenska samhället tvingas till stora förändringar.

Allt detta gör att kvinnor med barn ofta arbetar precis så mycket så att ekonomin går ihop. Dom föredrar halvtid eller deltid eller bara några timmar. Något som i sin tur konserverar kvinnans andraplansroll i arbetslivet.

Och det gör också att många kvinnor och män inte anser sig ha tid eller råd att ha fler barn än ett. Man har 1,7 barn i genomsnitt i Sverige i dag.

Tidigare var principen att en lön skulle försörja en familj. Idag räcker snart inte två personers fulla arbetsdagar för att klara familjens ekonomi.

Det är olidligt, omöjligt att leva på det här sättet.

Det är dags att ta upp kampen mot dessa försämringar av kvinnornas livsvillkor. Det blir allt angelägnare att kräva en verklig rätt till arbete. Men det måste ske på kvinnornas, männens och barnens villkor och inte till priset av en ökad utsugning.

Nu växer kravet på sex timmars arbetsdag med bibehållen lön. Arbetstidsförkortning-

en är nu att betrakta som den springande punkten vad gäller kampen mot reallönedsänkningarna, för kvinnans verkliga rätt till arbete och kvinnans frigörelse.

Låt oss kräva rätt till arbete och rätt till barn — för både män och kvinnor. Sex timmars arbetsdag åt alla.

Både regeringen och LO-ledningen ger nu vaga löften och luftiga visioner av sex timmars arbetsdag i framtiden. Kravet togs upp av Eva Moberg första gången 1971, sedan har LO antagit det i samband med sin arbetstidsutredning. I debatten i AB talar samtliga utfrågade om det som en framtidsvision — en utopi. Någon gång på 1980-talet om "välståndsökningen" fortsätter.

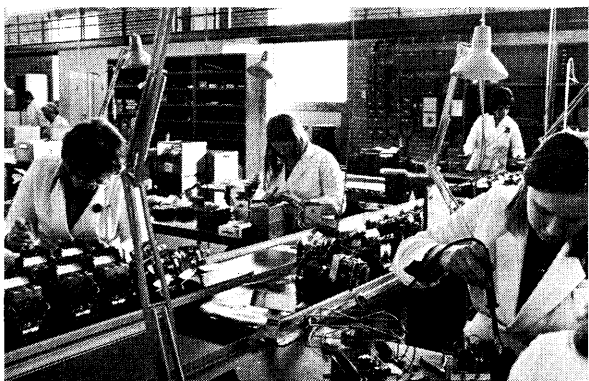
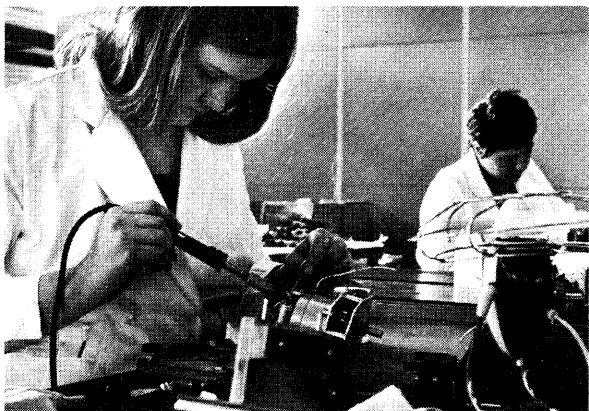
Men vart tog kravet på sex timmars arbetsdag vägen i avtalsrörelsen? Hur driver LO kravet?

Och vad gör regeringen för att denna arbetstidsförkortning ska bli verklighet? För att vi ska få en sex timmars arbetsdag?

Låt oss nu inte sitta stilla och hoppas att något ska göras. Låt oss — alla progressiva krafter här i landet — enas om att ta fasta på de vaga löfterna. Låt oss göra sex timmars arbetsdag till en huvudfråga.

Låt oss driva kravet på sex timmars arbetsdag i fackklubbar, fackföreningar, kvinnoorganisationer, daghemsföreningar, föräldraföreningar...

Då när alla som redan i sina hjärtan anslutit sig till kravet, också formulerar sig utåt — då kan vi gemensamt bekämpa den ökade utsugningen. Då först kan vi förverkliga att både kvinnor och män får en reell rätt till arbete — även när dom har barn. Och att kvinnor och män får rätt att ha barn — fast dom arbetar.

Terese, metallarbeterska: "Tvätt och städning brukar vi sköta på kvällar och helger. Uffe tvättar och städar allt när han är ledig.

Han jobbar skift och har tre timmars resor. Vi träffas inte så mycket. Han kan vara ledig mitt i veckorna när jag jobbar. Sällan på helgerna så vi kan träffas.

Det är inte särskilt roligt att jobba hela dagarna och ändå aldrig få något över. Aldrig ha råd med någonting.

Ibland undrar man vilken ond cirkel man gett sig in. Hela tiden måste man sätta barnen i andra hand. Och sig själv."

Efter betänkandet "Förskolan" (SOU 1972:26 och 27) kom Barnstugeutredningen nu i juni 1974 med sitt andra betänkande som tar upp "Barns fritid", fritidsverksamhet för 7—12-åringar, avseende fritidshem- och övrig fritidsverksamhet för barn och ungdom i de lägre skolåldrarna. (SOU 1974:42) Det presenteras och kommenteras här av Ursula Armbruster.

Barns fritid

Förutom de 6 sakkunniga som deltog i utredningsarbetet med riksdagsledamoten Mats Hellström som ordförande har många personer varit knutna till utredningen: som experter, i referensgruppen eller i sekretariatet. Dessutom har man samrått med personer i olika styrelser (t ex socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen m m) och med personer som deltagit i andra utredningar (t ex SIA-utredningen (skolans inre arbete), socialutredningen, kulturutredningen m m).

Barnstugeutredningen hade den 26/4 1968 fått följande direktiv: "Utredningen bör få i uppdrag att undersöka vilka åtgärder som kan vidtas för att åstadkomma en ökad organiserad fritidsverksamhet för barn i skolåldern... bör behandla bl a frågan om vilka åldersgrupper som den traditionella fritidsverksamheten bör rikta sig till... bör ägna uppmärksamhet åt de särskilda frågor som hänger samman med de handikappade barnens och ungdomarnas möjligheter att delta i fritidsverksamheten..." (Utdrag ur statsrådsprotokollet).

Kort sammanfattning

Barnstugeutredningen (BU) vänder sig med sina förslag främst till 7—12-åringar. Utgångspunkten ligger i att:

Barnomsorg i form av fritidshems- och allmän fritidsverksamhet skall kunna tillgodose följande behov:

— *Heldagsomsorg för de barn vilkas föräldrar förvärvsarbetsbetar eller studerar*

— *Heldagsomsorg för barn med behov av särskild omsorg, stöd och stimulans*

— *Allmän fritidsverksamhet för alla barn*

Nuläget

Den 10/4-1972 var 11.697 barn mellan 7—14 år inskrivna i fritidshem i Sverige. Enligt utredningarnas beräkningar skulle minst 175.000 barn ha behövt plats år 1972. Antalet barn i åldern 7—10 år var år 1972 totalt 465.600. Av alla fritidshem finns ca 2/3 i Stockholmsområdet.

Den nuvarande utbyggnadstakten är 3.700 platser/år (28 % behovstäckning). Nu föreslår BU en ökning med ca 9.000 platser/år så att vi 1980 har 80.000 platser, vilket är 50 % av behovet.

En öppen barnmiljö

Barnen vistas i olika miljöer, träffar många barn och vuxna, utvecklar olika sociala relationer. Utredarna betonar hur viktigt det är att se barnets helhetssituation.

Särskilt viktigt är samarbetet mellan barn och vuxna. Man föreslår att ett arbets-

lag bildas inom fritidsverksamheten där alla barn och vuxna från respektive fritidshem ingår. Dessa skall gemensamt diskutera sig fram till arbets- och ansvarsfördelning. Barnen föreslås även att få vara med och utforma den fysiska miljön och verksamhetens innehåll. Samhället bör, enligt utredarna, fungera som en öppen barnmiljö där barnen skall få möjligheter att kunna orientera sig i vuxenvärlden bl a genom besök på olika arbetsplatser eller genom att uppleva olika samhällsfunktioner och processer. Utredarna efterlyser en aktiv utemiljö. Genom olika utomhusmiljöer och utelekplatser skall barnen ges möjlighet att utveckla konstruktiv och skapande lek.

Ny form av fritidsverksamhet

Utredningen föreslår ett utvidgat fritidshem. Detta betyder att de inskrivna barnen får egna lokaler, hemvist och att en öppen fritidsverksamhet skapas för både inskrivna- och övriga barn i bostadsområdet.

Man föreslår olika organisationsmodeller som alla i olika grad både fyller hemvist- och aktivitetsfunktioner. Dessutom har de gemensamt att hemvistet lokalmässigt skall anslutas till låg- och mellan-

skolorna. Skolans lokaler kan då utnyttjas till den allmänna fritidsverksamheten, ett öppet hus för alla barn i bostadsområdet. Ett allrum skall bli träffpunkt för barnen.

Utöver det utvidgade fritidshemmets öppna hus i skolan tillkommer de aktivitetssområden/verksamheter som bedrivs i bostadsområdet, alltså andra kompletterande fritidsformer.

Föreningslivet bör därvid engageras och medverka i det utvidgade fritidshemmet. Därför föreslås ökad stöd till föreningslivet (ekonomiskt, lokalmässigt, utbildningsmässigt). Man föreslår ett ökat samrådsförfarande i kommunerna.

Barnen skall beredas möjligheter till kontakter med föreningslivet. Man föreslår att föreningslivet skall utöka sina aktiviteter till eftermiddagstid, veckoslut och kvällar för de äldre barnen, lägerverksamhet kan också anordnas. Man betonar vikten av ett ökat samarbete hemskola-fritid för att informera om vilka aktiviteter som finns. Föreningsverksamheterna måste stå öppna för alla barn. Men föreningarna skall själva få utforma bildningsverksamheten.

Barn med särskilda behov

Barn som av fysiska, psykiska, sociala, språkliga eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling bör integreras i alla form av fritidsverksamhet. För att så tidigt som möjligt komma i kontakt med dessa barn föreslår BU en uppsökande verksamhet. Genom samarbete mellan sociala organ-skola-fritid vill man starta en nybörjarskrivning inklusive hälsoundersökning på våren före skolstarten och där informera föräldrarna om den sociala servicen. Detta bör följas upp under barnets hela grundskoletid. Denna upp-

sökande verksamhet skall vidgas för att nå alla skolbarn och deras föräldrar i kommunen.

Utredarna tar här även upp invandrabarnen. De betonar hur viktigt det är att dessa barn integreras i fritidsverksamheten för att främja språkutvecklingen och den allmänna utvecklingen.

Femårig plan

Varje kommun skall utarbeta en fritidsplan för barn och ungdom för en femårsperiod. Denna skall redovisas till socialstyrelsen. Vidare skall kommunen redovisa behovet av platser i fritidshem, utbyggnadsmål och hur man tänker nå detta i det olika bostadsområden.

En programgrupp för barn och ungdom med rådgivande karaktär skall för hela kommunen arbeta med fritidsresursfrågor. Särskilda planeringsgrupper skall arbeta inom kommunernas olika delområden.

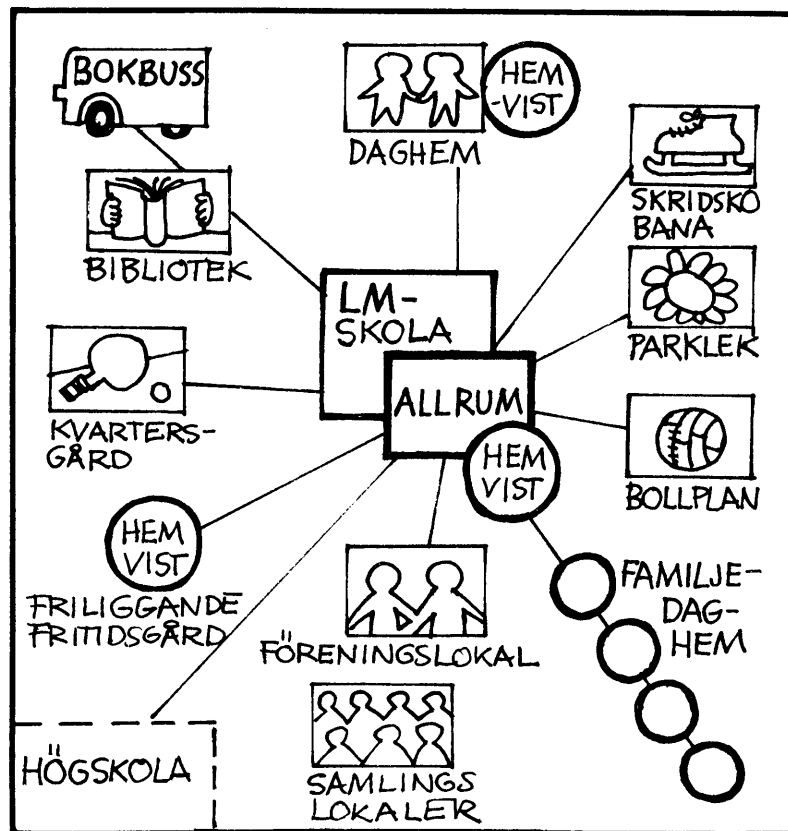
Hela bostadsområdets, låg- och mellanstadieskoleområdets personella och materiella resurser måste samordnas för barnens fritid för att det program som utredningen föreslår skall fungera. Kommunstyrelsen bär ansvaret för att resurserna för fritid tas tillvara.

Kostnaderna

Hela projektet beräknas kosta 650 milj kr per år. De statliga anslagen kommer att täcka ungefär en tredjedel av kostnaderna. Driftbidraget bör utgå per inskrivet barn i stället för som f n per plats. Överinskrivning bör slopas. Föreningslivet bör få ett statligt stimulansbidrag i kommunen med 50 kr per år och barn i åldern 7—11 år. Även barn- och ungdomsorganisationerna föreslås få ett ökat stöd.

Personalen

De vuxna, dvs fritidshemmets personal och föräldrarna spelar en stor roll i barnens liv.

De är identifikations- och imitationsobjekt, norm- och stimulansgivare, kamrater. Enligt arbetslagsprincipen bör alla vuxna och barn i fritidshemmet vara med i planeringen och beslutsfattande. Detta ställer stora krav på framför allt personalen och det är viktigt att de har en pedagogisk utbildning för arbetet. BU föreslår en jämn fördelning mellan fritidspedagoger, barnskötare, andra personalgrupper (fritids, ungdomsledare), timanställd personal (slöjdlärare, speciallärare), lokalvårdare, ekonomipersonal.

Utredningen betonar vikten av att få in fler män i fritidshemmen och vill pröva olika sätt att få manlig personal till fritidshemmen.

Med tanke på den föreslagna utbyggnaden av fritidshem konstateras ett stort behov av personal. Utredningen föreslår att de olika berörda myndigheter löser personalfrågan dels genom ökad satsning inom befintliga utbildningar, dels genom extra ordinära åtgärder.

BU anser att även skolans personal dvs klassläraren, skolsköterskan, skolpsykologen, skolkuratorn och de personalgrupper som har servicefunktioner bör samarbeta med de vuxna som arbetar inom fritidens olika aktiviteter. Man föreslår regelbundna samarbetskonferenser och studiedagar.

Oförändrat förvaltningsansvar
Barnavårdsnämnden (social centralnämnd, fritidsnämnd och liknande instanser) skall oförändrat stå som ytterst ansvarig för fritidsverksamheten. Som betydelsefullt nämns samarbetet mellan de olika nämnderna och helheten betonas ofta.

Lagförslag

Utredningen föreslår att ett tillägg bör införas i barnavårdslagen om kommunernas

skyldigheter att åtgärda barns fritidsverksamhet för barn med särskilda behov, för barn med förvärvsarbete/studerande föräldrar samt för fritidsplanen för barn och ungdom.

SYNUNKTER

Ovan redovisade konkreta förslag är resultat av utredarnas funderingar och diskussioner om fritidsverksamhetens mål och innehåll, hämtade ur den traditionella psykologiska, social-psykologiska och sociologiska litteraturen.

Man bibehåller familjen som ytterst ansvarig för barnens fostran men är ändå medveten om samhällets förändringar och skyldigheter gentemot barnen.

Ur direktiven: "Ansvaret för barnens fostran, tillsyn och vård vilar i första hand på hemmet. Samhället har emellertid i betydande omfattning tagit på sig uppgifter inom detta område bl a genom kommunernas barnstugeverksamhet. Ändringar i familjestruktur och levnadsförhållanden har medverkat till en kraftigt ökad efterfrågan på insatser från samhällets sida för att hjälpa föräldrarna med barn-tillsynen..."

Utredningen har i sitt pedagogiska program många förslag som är positiva för barnens fritidsliv om de utarbetats på så sätt att de fungerar i praktiken: skolan integreras, skolans lokalresurser utnyttjas, integrering av barn med särskilda behov, förslag till olika försöksverksamheter, barnens kontakter med arbetslivet, organisationsmodellerna för barn vars föräldrar natt- eller skiftarbetar, de barn som vistas i familjedaghem stimuleras till att ta del i de fritidsaktiviteter som finns inom bostadsområdet m m.

Men det finns ändå en del kritiska synpunkter att ta upp.

- Utredarna använder sig ibland av ord och meningar som vid första läsningen verkar tilltalande och väl formulerade men egentligen saknar innebörd: Vad menas tex med barnets totala situation, miljöns anpassning till varje barns behov, utveckling till demokratiska människor, fritidspersonal med social fantasi...?

BU bygger sitt program bl a på "de demokratiska mål som folkrörelserna sedan gammalt arbetar för." Även det låter fint vid en första läsning men ger kritiska synpunkter vid närmare eftertanke. Det förutsätts att samhället utvecklas i samma riktning som då när folkrörelsen var som starkast. Löser folkrörelsernas principer de problem som dagens ungdomar brottas med?

- En av grundidéerna i BU är samarbetet mellan barn och vuxna och mellan olika instanser. Ett fint förslag i teorin — men hur kommer det att fungera i praktiken? I vilken utsträckning kommer de inblandade att delta i arbetslagen och kunna yttra sig på lika villkor? I vilken utsträckning kommer instanserna i samarbetskedjan jämt ha så mycket tid och ork att samarbetet fungerar?

Dessa frågor borde diskuteras och framförallt ses i ett större sammanhang! Hur fungerar samhället runt omkring oss i fråga om medbestämmanderätt tex i relationerna barn-vuxna, elev-lärare, löntagare-arbetsköpare.

Ungdomarnas protestaktioner i dag vänder sig bl a "mot det bristande sammanhanget mellan de riktlinjer barndomens och vuxenlivets auktoriteter ställer upp." (Liljeström)

- Men huvudkritiken ligger i utredningens utgångspunkt att utveckla en fritidsverk-

På uppdrag av KDV har två västtyska kvinnor, **ELLY STEINMANN** och **MIRA von KÜHLMANN**, gjort en resa till Saigon för att undersöka förhållandena där. Vistelsen i Saigon varade från 16 febr. till 2 mars detta år. Vid KDV:s rådsmöte i Warszawa gav Elly Steinmann en rapport från resan. Hon började med att framföra en hälsning från ordföranden för den vietnamesiska kvinnorörelsen Rätt till livet, fru **NGO BA THANH**, som under världsupinionens starka tryck lyckades komma loss ur fängelset i september 1973 och som nu genom Elly Steinmann ville framföra sitt tack till kvinnorna i hela världen för deras insatser för att få de politiska fångarna frisläppta.

Rapport från Saigon

Elly Steinmann fortsatte:

— Hur ser det nu ut där Nguyen Van Thieu härskar — ett år efter undertecknandet av Parisöverenskommelsen?

Vi intervjuade parlamentsledamöter, katolska och buddhistiska präster, samtalade med frigivna politiska fångar och med anhöriga till personer som sitter fängslade. Vi talade med representanter för kvinno-, fackförenings-, ungdoms- och humanitära organisationer, med regeringen Thieus anhängare och motståndare.

Anteckningar, vittnesmål och tonband befinner sig i våra händer, trots att jag den sista dagen i Saigon, den 1 mars, på öppen gata blev omringad av ett polisuppbåd och

handgripligen tvingades presentera innehållet i min väska.

I Thieus och hans hantlangares Sydvietnam härskar, ett år efter undertecknandet av Parisöverenskommelsen, brutalitet, terror, svält, korruption och ekonomiskt kaos. Och det är folket som drabbas, kvinnorna och barnen. Svält och elände driver dem att tiggas på gatorna. Ett kilo ris kostar 200 piaster. En arbetares inkomst ligger på 8 000—10 000 piaster. En familj på sju personer behöver enbart till ris 1 000 piaster om dagen om den inte ska svälta ihjäl. Lejonparten av budgeten går till armén och polisen. Poliserna, utbildade av USA-rådgivare, är samvetslösa lärares läranktiga elever.

samhet åt 3 barngrupper. Utgångspunkten får inte vara en skillnad mellan "alla barn" och "barn vars föräldrar förvärvsarbetar/studerar". Trots försöken att sedan samordna den pedagogiska utformningen av det utvidgade fritidshemmet motsvarar utgångspunkten inte jämlikhetsprincipen. Det finns risk för att barnen kommer att ansluta sig till olika fritidsaktiviteter beroende på om de är "hemmabarn" eller "hemvistbarn". Jämlikhetsprincipen måste vara att anordna samma fritidsaktiviteter åt alla barn. BU definierar fritid så här: "fritid för barn och ungdom är den icke-lektionsbundna tiden

av dagen, terminen, året." Men fritid kunde också ingå i barnens skolarbete medan föräldrarna förvärvsarbetar:

"Kanske kan man diskutera en annan innebörd i begreppet skoldag, där den mer liknar en vanlig arbetsdag och sträcker sig mellan två klockslag. Under den dagen skulle då inom skolans arbetsmiljö bjudas såväl lektioner som utomhusaktiviteter, läxhjälp, stödundervisning och mer avspänd samvaro och tillfälle till samtal mellan lärare och elever." (SIA-utredningen)

- Till sist en punkt till: Utredningen föreslår en snabbare utbyggnad av fritidshem-

Liksom tidigare befinner sig tiotusentals offer i fängelserna och koncentrationslägren, förnedrade och torterade. Liksom tidigare vägrar man dem att få återvända till hembygden och sina familjer. Liksom tidigare undertryckes brutalt varje demokratisk rörelse och anhängare till tredje kraften blir oavbrutet bevakade av hemlig polis som posterats utanför deras hem. De blir förföljda, fängslade och likviderade utan orsak, utan domslut, utan att en advokat kan ta sig an deras sak.

"Tortyr hör till dagordningen".

De som sade oss detta har på sin egen kropp erfarit det. De är tidigare fångar, miss-handlade tills de spottade blod, nästan blinda av frättningsmedel, med avbrutna leder som aldrig kommer att läkas ihop, hjärt- och lungsjuka av den fruktansvärda behandlingen i fängelserna.

Det som griper en så in i hjärtat är det förtroende de sätter till oss, till kraften hos kvinnorna i hela världen.

Modern Nguyen Thi Binh, själv på det mest fruktansvärda sätt missbehandlad, väntar

men så att det år 1980 finns 80.000 platser. Detta är 50 % av behovet. Var skall de resterande 50 % ta vägen? Vilka framtidsperspektiv måste en utredning ha att den kan i arbete i 6 år, anta att det behövs 12 år för att genomföra de framförda förslagen och sedan tar den ändå bara med hälften av de berörda. Är det tänkt att mödrarna till de resterande 50 % skall (vill?) stanna hemma i alla fall?

Vad gör samhället för dagens 7-åringar? (De är 13 år 1980) Dagens 13-åringar var 7 år när BU fick sina direktiv. Var tillbringade de sin fritid under de 6 år som utredningen arbetade?

på sina båda döttrar som efter att nästan ha slagits till döds kastades i tigerburarna på Con Son. Dessa isoleringsceller från den franska kolonialtiden beskriver den katolske prästen Chan Tin så här: "Aldrig sol, aldrig himmel. Det är som i en grav. På taket, över fångarnas huvuden, då när vakternas steg av och an — av och an."

En studentska ber om hjälp för sin syster som blivit så illa tilltygad att hon inte längre kan gå. En arbetarkvinna väntar sedan två år på sin son som efter att ha blivit svårt misshandlad har deporterats till ön Phu Quok i Thailandbukten. Studentledaren Mams beklagansvärda mor håller i sin darrande händer en lapp med tillåtelse till tio besök, utställd den 27 januari 1974. Hittills har hon inte en enda gång fått se sin son. Under vårt uppehåll i Saigon lovade man att han skulle frisläppas mot att han överfördes till PRR:s område. Hänvisande till sitt medborgarskap i Saigon och att han har sina anförvanter och vänner där krävde han att bli frisläppt, men i sin egen stad. Han återfördes då till fängelset och sedan dess vet man inget om honom.

För att ge sig sken av "rättsstat" har Thieuklicken

uppfunnit de s k ambulerande domstolarna där domar avkunnas i de anklagades frånvaro. Så var fallet med studentskan *Li Thi Thuan*. Hennes straff: 20 års tvångsarbete. Hon befinner sig på Con Son, tigerburarnas ö. När de gamla tigerburarna inte räcker till byggs nya — made in USA.

Detta är bara några få exempel ur en lång, lång rad. Med undantag för Ngo Ba Than som placerades bland en hord våldsförbrytare och mest orsakades psykiska lidanden har alla andra tidigare fångar vi talat med utsatts för svår kroppslig tortyr. Skalan sträcker sig från de brutalaste slag till behandling med tårgas, elektrochocker mot genitalierna och bröstet och användning av s k sanningsdroger.

Enligt "demokratins" regler, så som Thieuklicken förstår dem, är "alla beväpnade personer fullmäktigade att företa arresteringar". Vid husundersökningar, på gatan, i universiteten, i skolklasserna, ja till och med vid gravarna. Så har det varit och så är det fortfarande. Den 24 februari deltog vi i en buddhistisk sorgegudstjänst till minne av alla fångar som gått under i fängelserna tiden efter undertecknandet av Parisöverenskommelsen. Som

ställföreträdande för dem alla nämnde den vördnadsbjudande *Thich Pham Lan* en lista på 27 namn och återgav en del detaljer. Enligt dessa hade den 15 februari två unga flickor och en ung student vid namn *Nguyen Duy Thong*, dödats på Con Son.

Efter sorgeceremonin krävde kvinnor — mödrar, hustrur och systrar — inför den samlade internationella pressen att deras anhöriga genast skulle frigges. När pressmännen var utom synhåll trädde polisbödlarna i aktion. De arresterade den unga lärarinnan *Nguyen Thi Yung* utanför hennes dörr. Ännu när vi lämnade Saigon drygt två veckor senare hade hon inte frigivits.

I slutet av februari försvann ur ett läger nio kvinnor med sina små barn i åldrarna från fyra månader till sex år. Av "humanitära" skäl som det hette skulle de transporteras väck från lägret för att frigges. När vi lämnade Saigon hade ännu ingen hört något från barnen och deras mödrar, de hade — precis som under den tyska fascismens mörka tider — försvunnit...

På vår fråga till de intervjuade personerna om de inte fruktade för represalier fick vi till svar: "Vi har inget mer att förlora utom våra landsmäns förtroende".

Inför internationella kvinnoåret 1975

KVINNOMÖTE I WARSZAWA

Den 20—23 maj sammanträdde KDV:s råd i Warszawa. Representer för 95 organisationer från 85 länder deltog — i allt 229 delegater. De kom från alla världsdelar. Vid nästa möte lär det väl bli flera eftersom inte mindre än sju nya ansökningar om medlemskap förelåg, däribland en från Unidad Popular Chiles Kvinnofront. Bland deltagarna i mötet märktes också fru

Hortensia Allende, änkan efter den mördade presidenten.

Att ge en sammanfattning av allt det som behandlades och det som kom fram i de nära hundra rapporterna och diskussionsinläggen under dessa fyra dagar är omöjligt och vore för övrigt allt för utrymmeskrävande. Det gäller alltså att ta fram det väsentliga, det som kommer att ta al-

las våra krafter i anspråk under det närmaste året, nämligen Internationella Kvinnoåret 1975. Att förbereda det, åstadkomma den samling av alla goda krafter som måste till för att det året skall bli en verklig milsten i vår kamp världen över för fred, nationellt oberoende, för kvinnors och barns rätt, det är den stora uppgift som ligger framför oss och som genomsyrade

hela rådsrådet.

I sin stora rapport framhöll *Fanny Edelmann*, KDV:s generalsekreterare, att FN:s kvinnoår är en angelägenhet inte bara för kvinnorna och kvinnorörelsen utan för alla organisationer: fackföreningarna, ungdoms- och fredsorganisationer etc. Man måste kunna räkna med stöd från regeringar och andra myndigheter, underströk hon. (Det var alltså med en viss tillfredsställelse vi från Sverige kunde rapportera att redan under våren en första överläggning ägt rum i Stockholm på inbjudan av den svenska FN-föreningen och SIDA, som kallat både kvinnoorganisationer och representanter för fackliga organisationer och en del statliga myndigheter för att informera om det programförslag för kvinnoåret som FN:s generalsekreterare framlagt.)

När FN:s generalförsamling på förslag av KDV i december 1972 beslöt att proklamera 1975 som det internationella kvinnoåret fastslogs det att detta skall ägnas åt en intensifierande verksamhet "för att främja jämlikhet mellan män och kvinnor: för att säkerställa kvinnornas fullständiga deltagande i den samlade utvecklingsansträngningen, särskilt genom att framhålla kvinnornas ansvar och viktiga roll i ekonomisk, social och kulturell utveckling på det nationella, regionala och internationella planet; för att erkänna betydelsen av kvinnornas ökande bidrag till främjandet av vänskapliga förbindelser och samarbetet mellan stater och till världsfredsens stärkande."

Till KDV:s planer inför kvinnoåret hör ett seminarium i oktober detta år i Peru, Latinamerika och ett i Afrika, närmare bestämt Zambia. Vidare uppdrog rådsrådet åt sekretariatet att söka kontakt med andra internationella or-

ganisationer och med sådana på nationell basis för att pröva möjligheterna till seminarier i Europa kring sådana teman som de yrkesarbetande kvinnornas problem, kvinnorna och massmedia, de ungas uppfostran i en anda av vänskap och fred mellan folken, de sociala verkningarna av en avrustning etc. I Latinamerika, underströks det, borde man försöka få till stånd att seminarium kring temat kvinnornas och barnens situation — som i allmänhet är himmelsskriande eländig — samt i Asien kring sådana teman som kampen för freden och för likviderandet av USA:s militärbaser på den asiatiska kontinenten, inbegripet DIEGO GARCIA i Indiska oceanen.

Om Diego Garcia ett par ord: Det är en ö i Indiska oceanen som USA förbereder att bygga ut till en viktig bas för sitt luftvapen och sin krigsflotta, särskilt 7:de flottan. Denna bas skall utrustas med kärnvapen. Den ska bli den nyaste bland de redan existerande 3384 större och mindre militärbaserna i över 43 länder runt jorden. Regeringarna och folken i de till Indiska oceanen gränsande länderna i Asien och Afrika har redan riktat skarpa protester mot USA:s och Englands gemensamma försök att förvandla Diego Garcia till en atomvapenbas för USA och därmed hota freden och säkerheten i denna del av världen. Det är ett brott mot FN-resolutionen om Indiska oceanen som en fredens zon fastslog vårt rådsråd i ett telegram till FN:s generalsekreterare, vilket utmynnade i krav på att säkerhetsrådet ingripa.

Kvinnornas Världskongress
Höjdpunkten på Internationella kvinnoåret 1975 planeras bli Kvinnornas Världskongress som kommer att hål-

las i oktober 1975 i Berlin, DDR:s huvudstad. I april hölls en konferens i Paris med deltagande från ett 20-tal internationella organisationer. Man diskuterade förberedelserna för denna kongress och bildade en arbetsgrupp, från vilken en appell kommit som också föredrogs på rådsrådet. I denna fastslås betydelsen av att alla goda krafter samlas för att göra denna kongress till en *alla kvinnors manifestation*. "En sådan kongress kommer att bidra till att framhäva världsoffentlighetens, kvinnoorganisationernas och kvinnornas vilja och kraft att föra till seger lika berättigandet, det sociala, framtidskridandet och freden" heter det i appellen.

SAMARBETE — det var nog det ord som oftast förekom på rådsrådet. Ingen av oss är sig själv nog, ingen organisation, hur stor och världsomfattande den än är kan vara sig själv nog. Garantin för seger är de mångas samarbete och goda vilja. Det var ingen tillfällighet att våra kära vietnamesiska systrar i sin rapport så varmt talade om samarbetet som den nödvändiga förutsättningen för de segrar detta lilla asiatiska folk vunnit över världens krigsmakt. De vet det och de praktiserar det.

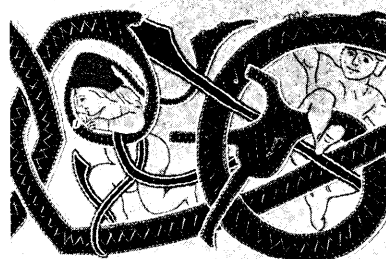
Det var ett bra rådsråd. Det sade en hel del om vårt världsförbunds styrka och betydelse. Och så mycket unga kvinnor som var med! Fostrade i en värld av kamp, politiskt kunniga. De ger sig inte! De är ett med sina folk, de vet vad saken gäller.

Och så Warszawa och våra polska värdinnor. Warszawa, för tre årtionden sedan en ruinhög, i dag en underbart vacker stad med mängder av lummiga parker och alleer. Man tyckte luften omkring en viskade: se människans triumf!

VS

Handarbetets Vänner bildades för att främja den inhemska textila traditionen. I år firar man sitt 100-årsjubileum med en stor utställning på Liljevalchs i Stockholm. Många praktfulla bildverk finns med — men var berättas om dem som utförde jobbet? Anna-Lena Lindberg, konsthistoriker från Lund, rapporterar: "det är tidernas chans att se hundra års textilkonst i ett svep och samtidigt få en inblick i kvinnokulturens egna traditioner".

**Kvinnokultur
— finns den?**

Handarbetets Vänner 100 år

Med en imponerande jubileumsutställning i Liljevalchs konsthall i Stockholm firar föreningen Handarbetets Vänner att den fyller hundra år. Här finns massor av vackra textilier att titta på ur HVs egna rika samlingar och inlånade från hela Sverige och dessutom från Danmark. Utställningen som är stor, mycket stor, fyller hela konsthallen. Vi får se broderierna i vikingastil med drakslingor som gjorde succé på världsutställningen i Wien 1873; de hör till den äldre historiska delen på HVs utställning. Den nyare delen domineras av bildvävnader gjorda för offentlig miljö. Olika epoker i HVs historia speglas i det stora urvalet textilier och ett historiskt rum finns också med där HV-kvinnor genom åren presenteras. Glöm inte bort att gå ner i undervåningen och se elevarbeten och textilverkstaden där knyppling, vävning och andra aktiviteter pågår.

Föreningen Handarbetets Vänner uppstod ur ambitionen att främja den inhemska textila traditionen och hantverket, att "i fosterländsk anda och konstnärlig riktning förädla den svenska hemslöjden". Tidigare hade tyska mönsterböcker varit vanliga som förlagor; i början av 80-talet trycktes inhemska som motvikt. Nu ville man lansera svenska mönster och svensk vävnadskonst i stället innan de helt hunnit försvinna i

spåren på industrialismen då industrivarorna börjat tränga ut husbehovsslöjden i hemmen.

Det var en grupp välbeställda damer i kretsen kring Tidsskrift för Hemmet och dess grundare och främsta språkrör Sophie Adlersparre som ville förverkliga tidens nationalromantiska ideal på textilkonstens område genom att 1874 grunda Handarbetets Vänner. Målet var alltså att återuppliva den svenska hemslöjden och idén låg i tiden; Nordiska museets insamlingsarbete påbörjades ungefär samtidigt. Textilier och mönster från böndernas hem blev för en tid högsta heminredningsmode i landets ledande kretsar.

Arbeterskor anställdes till föreningens ateljé i Stock-

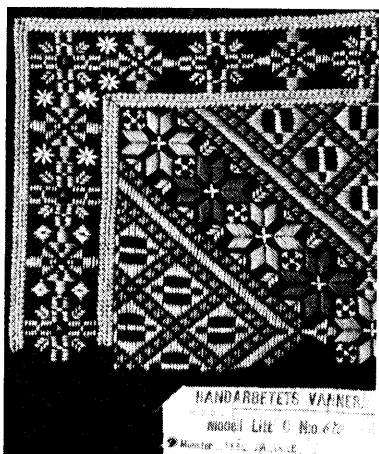
holm och ute i landsorten organiserades en stab väverskor som levererade vävnader på beställning. I HVs butik såldes mönster och handarbeten i gammalnordisk stil. Här fanns också spetsar, vävnader och mattor att köpa, beställningar togs emot och den som var särskilt intresserad kunde få titta in i arbetsrummet och se bondkvinnor arbeta vid gammaldags vävstolar.

I början satsades mycket energi på resor land och rike runt till museer, slott och herrgårdar för att samla kunskaper om det konstnärliga textilområdet. Men det var allmogens arbeten, tex de skånska vävnaderna, som väckte största intresset och den folkliga stiltraditionen lades till grund för skapandet. I

1885 ritade konstnärinnan Hanna Wunge dräkter i den populära fornnordiska stilen med applicerade geometriska mönster och drakslingor åt en grupp damer ur stockholms societeten. Dräktreformföreningen tog året efter upp kampen mot snörliv och det opraktiska franska modet och propagerade framgångsrikt för en reformdräkt i samma stil.

sin artikel i utställningskatalogen beskriver Sofia Danielson hur Handarbetets Vänner tillvaratagit, utvecklat och fört vidare den rika textila kunskap som förvaltades av kvinnorna i hemmen under det förindustriella samhället.

Mönsterprov från Dalarna, ett resultat av Handarbetets Vännerns tidiga insamlingsarbete.

Vi måste lära oss inse vilket pionjärarbete dessa kvinnor utförde! Slöjdskolan, nuvarande Konstfack, hade inte textil undervisning på schemat förrän 1879 då mönsterritning introducerades. De flickor som tidigare velat ha utbildning fick teckna eller lära sig träsnideri och före 1858 fick de inte ens komma in på skolan. Men utan att förringa någons insatser bör vi också komma ihåg att damerna som nu paraderar på vackra bilder i det historiska rummet på utställningen alla kom ur privilegierad miljö och att deras interna maktkamp och ruggiga intriger som fått så stort utrymme i katalogen knappast har med kvinnokamp i egentlig mening att göra. Sophie Adlersparre var visst duktig på många områden och gick i bräsch ena för att flickor skulle få bättre utbildning. Men hon var ingalunda nogräknad då hon utan förbarmande lyckades krossa konkurrenten Alma Åkermarks radikala kvinnotidskrift "Framåt" och tvingade

Göteborgs kvinnoförening att ta avstånd från sin tidigare demokratiska linje. Sådant berättar inte utställningen och den ensidiga glorifieringen av bl a hennes insatser tycker jag är missvisande och helt onödigt.

Omkring sekelskiftet skedde en frigörelse från de äldre mönstren och med de nya kompositionerna ändrades också tekniken. Inspiration utifrån blev åter accepterat. Efterhand knöts även manliga konstnärer till produktionen, Carl Larsson var en av de tidigaste. HV lämnade alltmer den ursprungliga tanken att återuppliva konsten i hemmen.

Idag präglas Handarbetets Vänner, på gott och ont, av samarbetet med företrädare för elitkonsten. 1951 blev Edna Martin direktör och konstnärlig ledare och intresserade från början skickliga konstnärer att åta sig textila uppgifter för offentlig miljö. Under de gångna åren har HV arbetat tillsammans med ett femtital konstnärer. Många praktfulla bildverk har fötts ur det samarbetet och kan nu beskådas i den moderna avdelningen på Liljevalchs.

Men de som utfört själva hantverket, de som sytt och

vävt, deras insatser får vi inte veta mycket om på utställningen. Väverskornas namn har satts ut i katalogen, det är bra. Men varför får vi inte veta mer? Hur mycket har de själva kunnat påverka sitt arbete? Är de enbart redskap i processen eller är de medskapande, vilka arbetsvillkor har de?

Handarbetets Vänner har alltid fått kämpa med en usel ekonomi och idag hotas HV av nerläggning om man inte kan få anslag. Varför? Jämför mängden pengar som satsas på andra kulturella institutioner, Moderna museets amerikanska konstinköp t ex! Beror snålheten möjligen på att den kvinnliga konsttraditionen fortfarande värderas lägre och inte anses god nog att satsa på? Brukskonsten, som i så hög grad varit kvinnornas konst och dit textilen också måste räknas, tycks ännu idag ha lägre status medan måleriet, bilden för dess egen skull, det är Konst med stort K.

Missa inte den här utställningen. Det är tidernas chans att se hundra års textilkonst i ett svep och samtidigt få en inblick i kvinnokulturens egna traditioner. Utställningen pågår till den 22 september.

Endre Nemes: Tidernas möte. Detalj av provvävnad för gobeläng.

"Jag kan få ett ord att betyda precis vad jag vill... det är bara en fråga om vem som har makten" står det i Alice i Underlandet. Annika Nordin resonerar kring språket som kommunikation och språket som maktmedel, dimridå. I en kommande artikel ska hon ta upp språkets funktion för kvinnoförtrycket. Anne Lidén har gjort bilderna.

Språket — en maktfråga

*"Språket är tankens
omedelbara verklighet"*
Marx

— Lyssna till vad folk säger! De säger helt fantastiska saker, uppmanade mig nyligen en kvinna.

Nu har jag lyssnat och häpnat en tid. Vad jag häpnat över är egentligen bara denna enkla insikt att ur känslor och upplevelser föds tankar, formuleras språket. Det är helt enkelt så att människor ofta ser verkligheten som den är och säger det också. Men varken talaren eller lyssnaren tar orden på allvar eller lyssnar ordentligt. Och så hörs det sagda inte, så förstås det inte. Tills man alltså börjar lyssna, befriar sig från den alienierade invändningen "folk menar ändå inte vad de säger" och tar människors ord på allvar.

Efter denna närmast kallade aha-upplevelse hänger jag mig till ett förtjust lyssnande till allt som passerar folks läppar. Åhör pratmakarnas tomma luftbubblor, som stiger mot taket och så småningom faller platt till marken. gläds över de korta satser, som med ett minimum av ord säger vad allt handlar om. Satser jag skulle vilja fånga och brodera hustavlor av.

Felsägningar är ofta geniala vägar till insikt. Tanken har fattat, känslorna är med på

noterna. Men själva formuleringen — talet — går lite långsammare och då gör man texten "häkt-knapp" av "tryck-knapp eller häkta".

Jag har börjat ana den sanning som ligger i ordspråk som "Det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta" och "Varav hjärtat är fullt så talar munnen" eller om det nu är skrivmaskinen. Efter all denna insikt blir man, tro mig, livrädd för att skriva — särskilt om språket.

Jag vill med den här artikeln redovisa några av mina funderingar kring språket. Språket som kommunikation — kontakt mellan människor. Språket som maktfaktor — ett sätt att lägga dimridåer kring verkligheten. I en följande artikel ska jag gå in på språkets funktion för kvinnoförtrycket och ge exempel på kvinnoförtryck i språket samt några av de fakta som finns om kvinnospråk och möjligheterna till ett äkta icke-förtryckande språk.

Ur tanken föds språket. Vi har alla upplevt stunder av klarsyn snarare "klarspråk". Stunder när munnen säger det man egentligen inte riktigt gjort sig klar över. Men i samma stund man formulerar sig blir allt både enkelt och tydligt. Tungan är ett smidigt instrument, som elegant glider på den raka autostradan

mellan tanke och språk. Det känns trevligt.

Vi har alla också upplevt svårigheterna att göra oss förstådda. Någonstans vet vi vad vi vill säga, men språket blir som en snårskog, där tankarna hela tiden går vilse och hamnar i återvändsgränder. Till och med tungan känns motsträvig och slutligen ger man upp.

Många misslyckade försök att uttrycka det man känner och tycker gör att man slutligen håller tyst. Men att inte tala — kommunicera — att inte ha kontakt med andra människor får katastrofala följder, till slut kan man inte alls formulera sig. Man har inget språk!

Joanne Greenberg, som i "Ingen dans på rosor" beskriver hur det är att vara mentalt sjuk säger så här:

— Man har inget språk att meddela sig med och inget språk att ta emot kunskap med. Man ser inga lagar som reglerar verkligheten och då kan man heller inte hantera den. Det är inget liv, det är kaos...

I en annan bok "I detta tecken" beskriver hon hur livet är för döva.

— Kan ni tänka er, frågar hon, hur det är att aldrig helt kunna förstå det som sägs, att inte ens kunna lära sig och att aldrig helt kunna förmedla det man själv menar...

En invandrarflicka sa "att inte kunna landets språk, det är som att vara döv". Avsaknad av språk leder till en utarmning och bristande förståelse av tillvaron. Men språket och bristen på språk avspeglar också samhällsförhållanden. I Surahammar är nästan var femte person finländare och en fjärdedel är invandrare. Ingen kommun i Sverige har större andel invandrare än Surahammar. En undersökning visar att en fjärdedel av männen och en femtedel av kvinnorna talade svenska "bra" eller "medelmåttigt". De övriga kunde knappt ett ord svenska. Efter sju år eller mer i Sverige kunde 50 % av männen och 63 % av kvinnorna fortfarande bara tala svenska "dåligt" eller "inte alls".

Språket avspeglar invandrarnas livsvillkor i landet.

Ur låginkomstutredningen är följande siffror hämtade, som också avspeglar samhällsförhållandena. 90 % av svenska folket har aldrig skrivit en insändare eller artikel. 76 % har aldrig talat på ett föreningsmöte. 93 % har aldrig tagit kontakt med en ansvarig för att påverka ett beslut.

Som "politiskt fattiga" be-

nämndes de som inte själva kunde eller kände någon som kunde överklaga ett beslut. 55 % av befolkningen kan inte själv överklaga. Uppdelat på klasser och kön ser siffrorna ut så här, bara 5 % män i överklassen kan inte överklaga och 27 % kv kan inte. I arbetarklassen är det 58 % män som inte kan överklaga och hela 78 % kvinnor som inte kan!

Av hela befolkningen är det 18 % som inte själv kan överklaga och inte heller känner någon som kan hjälpa till. Uppdelat på klasser och kön blir det så här. Inom överklassen finns det inte någon man som antingen inte kan själv eller kan få hjälp med överklagandet och endast 5 % kvinnor som inte kan och inte kan få hjälp. Inom arbetarklassen är det 17 % män som inte kan och inte kan få hjälp och motsvarande siffra för kvinnorna är 33 %.

"Politisk fattigdom" är ett mått på klasskillnaderna i samhället. Längst i botten inom varje klass hittar vi kvinnorna. Siffrorna ger en klar bild av språket som förtryckande instrument.

De förhärskande tankarna är de härskandes tankar, säger Marx och Engels.

De förtrycktas språk räknas inte. Det är medel- och överklassens språk som härskar. Engelsmannen Basil Bernstein har gjort undersökningar om språk och klasstillhörighet. Han anser att medelklassens språk är mer utvecklat, universellt. Det är också mer personorienterat, dvs man lägger största vikten vid personer. Medelklassens språk utmärks av precision i grammatik och satsbildning. Språket har komplicerade meningar med bisatser och hög användning av pronominet "jag" (personorientering) samt av adjektiv och adverb. Man använder också en komplicerad symbolisk begreppsapparat. Medelklas-

sens språk ger möjlighet till differentiering och nyanseering. Det är ett formellt och abstrakt språk och som sådant mycket användbart för kommunikation med avlägsna grupper. Massmedia är ju också som vi alla vet till 80 % ägda av borgarna.

Arbetarklassens språk är enligt Bernstein begränsat, restriktivt. Det utmärks av korta ofta oavslutade meningar, ofta torftig satsbildning, upprepad användning av konjugationer typ, "alltså", "därför", begränsad användning av adjektiv och adverb och stor användning av förstärkande fraser som "eller hur", "inte sant". Det är alltså ett informellt konkret och "införstått" språk. Det är i hög grad bundet till den konkreta situationen. Det fungerar bäst i en grupp där man känner varandra. Det fungerar inte bra till avlägsna grupper och kan inte uttrycka komplicerade tankeinnehåll. Undersökningar visar att där det begränsade språket dominerar är arbetsförhållandena förslavande och det största problemet är inte att förlora jobbet, utan anpassning och lydnad är nödvändigt och rollsystemet definierat av klasser.

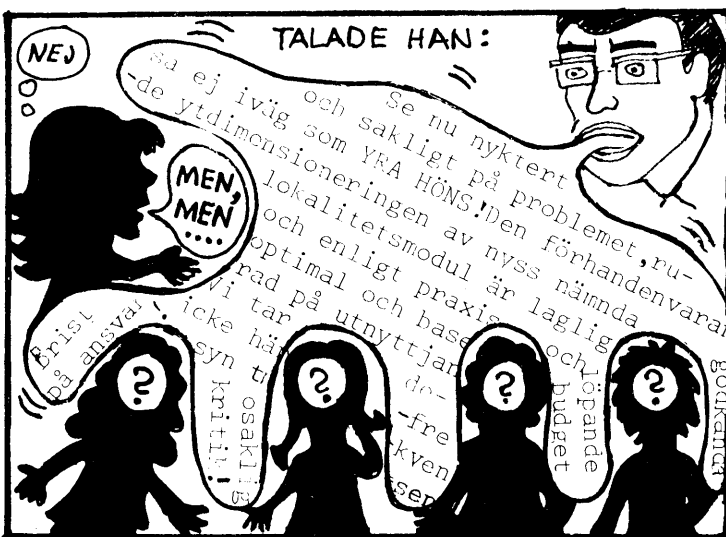
SNACKET GICK

Fackklubbens dele-
gation är på väg
till chefen.....

CHEF.

HÄR HAR VI GÅTT OCH TÄNKT PÅ SAMMA
SAK OCH INTE PRATAT MED VARANN!!MEN
NU ÄR VI ENIGA BAKOM BESLUTET....

"EN DAG PÅ VARUHUSET".

© A.Lidén.

Bernstein är en borgerlig vetenskapsman och han menar att den personinriktade uppfostran leder till ett rikt språk. Andra forskare tex Carin Holmlund, som skrivit en doktorsavhandling om barns talspråk, håller inte med honom. Hon menar att ett rikt och levande språk också kan utvecklas i kollektiva sammanhang. I situationer där många människor upptäcker sina gemensamma villkor och vill förändra sin situation tillsammans. Hon menar att även förtryckta grupper har ett rikt språk när de får tala på sina egna villkor.

Det utbildade svarta barnet badar i språk säger en annan forskare, men av det märks inget i skolsituationen. Barnet bär med sig sitt sociala underläge vart det går, i skolan, på arbetsplatsen osv. I den sociala situationen är var och en bunden av sin sociala roll och rollen markeras med hjälp av språket. Det språk som arbetarbarnen lär sig i skolan och möter i massmedia är alltid de andras, maktens abstrakta språk, som de inte kan och som läggs som en hämsko uppifrån. Språket är ett viktigt medel för förtryck.

Carin Holmlund har undersökt två grupper lågstadieelever i Sättra. Den ena gruppen hade akademiker-pappor. Den andra icke-fackutbildade-pappor med högst grundskoleutbildning. Barnen fick fyra olika uppgifter. De fick se en film och återberätta den, beskriva vad som hände i en tecknad bildserie, berätta hur kurrage gömma går till och instruera en kamrat om hur olika saker placeras i ett leklandskap. De skillnader som hon mätte i barnens talspråk var antalet fel i meningarna, hur fragmentariska och ofullbordade eller hur komplexa de var. Carin Holmlund fann att själva talsituationen är avgörande för klasskillnaderna i språket. Den formella talsi-

tuationen ger störst klasskillnader mellan grupperna. I en fri och informell situation så försvinner eller minskar klasskillnader. Att berätta om hur kurrage gömma går till gav nästan inga skillnader alls och uppgiften att instruera en kamrat engagerade barnen så att de talade bättre och mer utvecklat. Svårast var det för arbetarbarnen att beskriva bildserien.

Språkskillnaderna ökar ju högre upp i skolan barnen kommer.

Språket som dimridå

Man tänker i ord. Det leder ibland till att språkbruket via ordens laddning och associationseffekter styr tänkandet. Terminologin tar över. Jag tror det är det som händer när riksdagsmännen säger att man inte ska gå över ån för att släppa ut badvattnet. Det är beklagligt och ibland förståeligt men knappast förlåtligt.

Men vad politiker och makt-havare mer sysslar med och som minsann inte är förlåtligt enbart försåtligt är att de undviker att tala om de verkliga förhållandena genom att använda ett språkbruk som helt förvirrar. De försöker lösa eller skyla över problemen genom att kalla dem något annat. Ett paradexempel på sådant språkbruk är "strukturomvandlingsfriktionskomponent"! Det betyder helt enkelt norrlänning som inte vill flytta från sin ort.

— Jag kan få ett ord att betyda precis vad jag vill.

— Nej, det kan du inte.

— Jo, det kan jag visst det. Det är bara fråga om vem som har makten.

Citat ur Alice i Underlandet

I det här Underlandet talas om "ökad jämlikhet" — är jämlikhet töjbart? Om "solidarisk lönepolitik" — solidaritet med vem? Om arbetsgi-

vare istället för arbetsköpare, om arbetstagare istället för arbetssäljare. Samråd, samförstånd, samarbete — med vem? Friställd — frihet från vad? För vem?

Makthavarnas byråkratiska teknokratspråk är ett utmärkt sätt att fördölja vad som egentligen händer i samhället. Man gör tex utredningar, långa, tidsödande, dyrbara och obegripliga.

Byråkratspråk är ett känslolöst språk, som inte tränger sig på. Det delar upp människor och samhället i tårnbitar omöjliga att få sammanhang i och det är precis vad som är meningen. Att göra verkligheten ogripbar.

Sven Wernström skriver i sin lilla skrift "Fiendens språk" att för att en samhällsklass ska kunna göra sig gällande krävs det att den har åtminstone följande tre tillgångar.

1. Ett språk som kan formulera dess erfarenheter och uttrycka dess krav och intressen.

2. En förståelse av hur samhället fungerar och av den egna gruppens roll i sammanhanget.

3. Ett självförtroende både i form av individuell säkerhet och klassmedvetande. Jag håller helt med Sven W och jag skulle kunna sluta med de här artiklarna här, om det inte vore så att Sven såväl som alla andra män bara ser världen ur manligt perspektiv. Så skriver han tex om "trögrörlig arbetskraft = kille som föredrar sitt hem framför Volvos baracker."

Kvinnornas trögrörlighet är så stor att de inte ens finns med i arbetslöshetsstatistiken, de blir varken strukturomvandlingsfriktionskomponenter, eller hamnar i Volvos baracker. De finns helt enkelt inte med i språket och därmed kommer de inte med i verkligheten, inte ens Sven Wernströms.

Ordet beskydd betyder egentligen kontroll och används ofta som en täckmantel för ett smygande, kvävande förtryck. Ett förtryck som till en början inte märks, därför att den beskyddade på kort sikt har fördelar av förtrycket. På lång sikt leder det till en beroendeställning som kan bli nästan omöjlig att ta sig ur.

Ordet har en negativ klang när vi talar om stormakternas beskydd av de mindre staterna. Eftersom vi vet att USA är ute efter att kontrollera dem, så genomskådar vi lätt deras metoder.

Men hur lätt genomskådar vi våra vänner, älskade, föräldrar? Det välvilliga beskyddet är så svårt att säga nej till och ofta smickrande och bekvämt. Funderar vi på vad som ligger bakom? Om beskydd, förtryck och beskyddet som förtryck skriver Birgit Lundin. Ann-Marie Lange-mar har ritat teckningarna.

Beskydd som förtryck

Den klassiska beskyddarinstinkten är modersinstinkten. Djuren, som är fria från alla myter, beskyddar sina barn medan de är små och hjälplösa. Men när ungarna blir flygfärdiga knuffas de ut från boet för att lära sig stå på egna ben. När de kan det upphör beskyddet. I den formen är beskyddet ett stöd.

Men i vår mytbemängda människovärld är beskyddet ofta evigt bestående som ett uttryck för vår kärlek, tror vi. Eller inbillar vi varandra. Vuxna människor beskyddar andra vuxna människor. Oftast är det männen som tar på sig beskyddarrollen och bespar sina älskade från sådana faror som egen försörjning, eget ansvar, svåra tankar, självständigt handlande.

Spela dum av kärlek

Männens ekonomiska beskydd av sina kvinnor renderar dem samhällelig aktning. Om kvinnorna i gengäld utför en massa oavlönat servicearbete i hemmet, ökar vi människans möjligheter att tjäna mer pengar. På det sättet kan han tjäna mer pengar åt oss som ett bevis på sin kärlek.

Det intellektuella beskyddet kräver att männen är kunnigare och intelligentare än kvinnorna. Vi bör därför inte studera och utveckla vår tankeförmåga alltför mycket, för då finns det inte så många män som kan beskydda oss — och vi blir mindre attraktiva. Smarta kvinnor gör sig ofta dummare än de är för att göra männen glada, när nu deras fåfänga är så känslig. Allt i kärlekens namn.

När kärleken sedan är slut, är det svårt att skaffa sig egen

försörjning, ta ansvar och handla självständigt. Det är svårt att hävda sitt intellekt och sina kunskaper, när man i årtal har spelat dum. Då blir det enklare att skaffa sig ett nytt beskydd.

Föräldrar kan också beskydda sina barn, som sig bör. Men när beskyddet övergår till förtryck, talar vi inte om förtryckta barn, utan om "överbeskyddade" barn. De här barnen har det svårare än andra, eftersom deras personligheter kvävs redan från början. Det vill säga man oroar sig mest för pojkarna, som får stämpeln "morsgris" på sig.

För att vilja beskydda någon måste man känna sig starkare, rikare eller på annat sätt överlägsen dem man vill beskydda.

Beroendet löjligt

De allra flesta vet — även om de inte har det klart för sig — att det personliga beskyddet bottnar i en brist på respekt för den beskyddade.

Det är därför som toffel-hjälten och morsgrisen blir så hånade och förlöjligade. Löjligheten ligger i att de inte kan stå på sina egna ben, inte

bestämmer själva, i *själ* beroendet av en kvinna, a någon man föraktar.

Och beroendet är något som de flesta män skyr som pesten. Nesligast är det ekonomiska beroendet. Män som inte försörjer sig själva är knappast vatten värda.

Det känslomässiga beroendet är inte heller bra för män. Kvinnor kan vara "farliga för mäns säkerhet". De kan "linda dem kring sitt lillfinger". I romaner "begår män dårskaper för kvinnors skull". Uttrycken antyder att männen under kärlekens inflytande förlorar sin handlingsfrihet och oberoende.

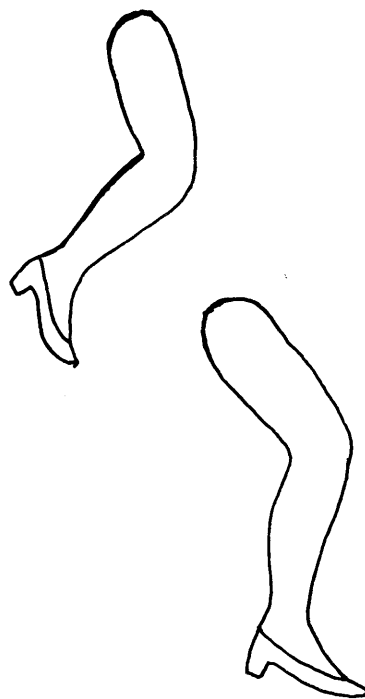
Oberoendet som livsvillkor gäller alltså männen. För kvinnor gäller tvärtom. Vi bör ha "en skuldra att luta oss emot", "en trygg famn att vila i" osv. Den här myten måste vi genomskåda och inse att ett beskydd som leder till en beroendeställning är förtryckande. Det leder till försvagning, fördumning, osäkerhet, osjälvständighet. Det beskyddet ska vi akta oss för.

Beskyddaren otrygg

Beskyddaren får på något sätt sitt existensberättigande genom att vara överlägsen. *Man betyder något för någon.* Det gäller därför att knyta den beskyddade till sig hårt och göra den beroende så att man kan fortsätta att betyda något.

De som är kapabla att ge ett stärkande beskydd, som syftar till att göra den beskyddade självständig är inte rädda att förlora kontakten med den som de beskyddar. Man måste alltså vara ganska trygg och tillfreds med sig själv för att klara det. Och man måste kunna dela med sig av det man har.

VIETNAMESISK GRAFIK,
varor fr Kina, DRV, DFR Korea.
SOLIDARISK HANDEL
Kungsstengs 27. Tel 08/31 86 42
(Nära T-banan, Rådmansgatan)

Både den som beskyddar och de som står under beskydd är ofria. Men det är den beskyddade som har den sämsta ställningen.

Vi måste därför lära oss att tacka nej till beskydd, hur välmenande det än är. Vi måste lära oss att tacka nej, även om det innebär ansträngningar och umbäranden för oss på kort sikt. Även om vi förstör husfriden eller rent av ett förhållande. Vi (och dom) får igen det hundrafallt längre fram.

Vi måste lära oss att stå emot män som spelar på vår benägenhet att "tycka synd om" och att "offra oss" när de blir förorättade över vår otacksamhet. Över att vi inte tar emot deras ömhetsbety-

gelser. Vi ska inte låta oss luras in i något som vi inte vill (och som vi inte ens blir respekterade för).

Det går inte att avfärda problemet med att det blir bättre "efter revolutionen". Det personliga förtrycket är till stor del oberoende av samhällssystemet.

Resan till Kasachstan

Det blev en fin resa, SKV:s och Förbundet Sverige—Sovjetunionens resa till Moskva och Alma Ata i slutet på maj. Vi blev till sist 38 som reste, 35 kvinnor och tre (äkt) män. De flesta från SKV:s Stockholms- och Göteborgsavdelning.

Först var vi i tre dagar i Moskva, där vi träffade Kvinnokommittén, besökte daghem och fabriker.

Sedan for vi till Alma Ata i Kasachstan, 30 mil från kinesiska gränsen. — Från ett Moskva med några plusgrader till 35 värme! Också där besökte vi daghem och skolor och träffade representanter för de kasachstanska kvinnorna vid ett möte som förbundet anordnade. 16 av viceministrarna i Kasachstan är kvinnor, 34 % av medlemmarna i Högsta Sovjet och 50 % i lokalsovjeterna! Den revolution i revolutionen som kvinnans förändrade ställning i Kasachstan innebär är nästan ofattbar: från ett efterblivet asiatiskt normadfolk fram till dagens jämlikhet. Vår guide var ett slående exempel: hennes mormor hade varit 16:e bihustru till en nomadhövding!

Efter 5-dagarsbesöket i Kasachstan avslutades resan med ytterligare tre dagar i Moskva. Med de här bilderna och bildtexterna vill vi förmedla några av många intryck och lite av den kunskap vi fick. LW

En förmiddag tillbringade vi på Kvinnokommittén i Moskva, där vi träffade representanter för olika yrkesområden. Vi diskuterade bl a mödravård, 6 timmars arbetsdag, barntillsyn, preventivmedelsupplysning. Fortfarande arbetar man mycket efter linjen att förenkla för kvinnan att förena barn, hem, yrke, och politiskt arbete, genom att t ex underlätta möjligheten till halvtids- och deltidarbete, öka produktionen av hushållsmaskiner, inrätta städbo-lag. Hemarbetet har förkortats "till hälften" men den hälft som försvunnit har övertagits av staten, inte av männen. Förkortning av arbetsdagen sågs inte som ett primärt mål men man erkände vikten av att dra in mannen mer i familjen, framför allt i förhållande till barnen.

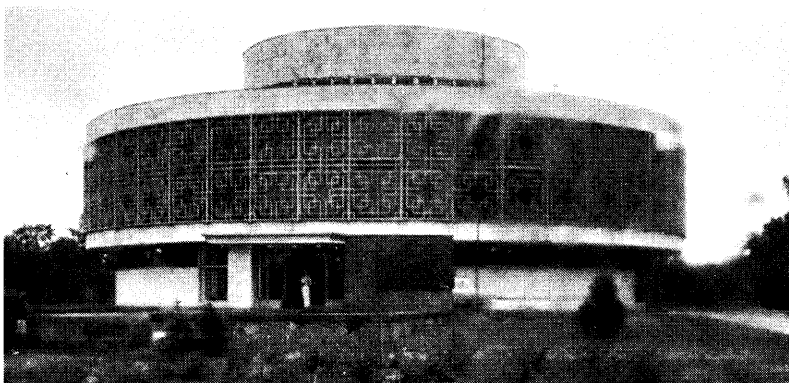

Allra mest och helst minns man barnen, alla de barn vi mötte, på daghem, i skolor, på gatorna. Frimodiga, glada, lugna barn, öppna och orädda inför oss, främlingarna. Vi var där just när skolorna slutade för de lägre klasserna (som har längre sommarlov) och överallt fanns det grupper med barn på utflykt, innan de åkte på sommarferier. Här en grupp kasachiska barn i sina röda pionjärhalsdukar.

Barntillsyn

80 % av barnen i Moskva och 80—90 % av barnen i Alma Ata hade daghemsplats. Målet var daghemsplats till alla barn, oavsett om bägge föräldrarna arbetade eller ej. Max-avgiften på dagis var 12 rubel i månaden (70—75 kr).

Barngrupperna var större än i Sverige: 20 barn och däröver per grupp. På varje grupp fanns 4 personal, två förskollärare och två barnsköterskor, som arbetade i skift. Förskolläraryrket utbildningen är 4-årig. Begynnelselönen för en förskollärare är 90 rubel, för en barnsköterska 70—80 rubel.

Brölloppspalatset i Alma Ata: en praktfull byggnad där man firade inte bara bröllop utan också silver- och guldbröllop. Just när vi var där kom en ung kasachstansk brud ut, med lång vit klänning och spetsslöja, lyckligt leende bredvid sin stolte man i uniform. Det är ytterst ovanligt att man lever i fria förhållanden det vanliga är att man gifter sig och lever i kärnfamilj. I ryska rådsrepubliken har de flesta bara ett par barn men i de asiatiska republikerna är barnantalet fortfarande högt: 4—6 i stadsfamiljer, 8—10 på landsbygden. Där är giftermålsåldern också låg, omkring 16 år.

Överallt, på daghem och skolor, häpnade vi över vad barnen kunde, när de sjöng, dansade, spelade, tecknade, byggde. Våra besök avslutades alltid med att barnen hade uppvisning för oss. På det här daghemmet i Alma Ata dansade barnen kasachiska och ryska folkdanser i folkdräkter. Både det ryska och det kasachstanska språket är obligatoriskt i skolorna, men det finns också speciella daghem för kasachiska barn, eftersom man vill värna om den nationella kulturen.

Mödraskap, preventivmedel

Varje gravid kvinna besöker läkare 15 gånger under graviditeten. Förlösningarna sker till 100 % på sjukhus.

Barnledigheten är 56 dagar före och 56 dagar efter förlösningen. Man har rätt att stanna hemma upp till ett år efter förlösningen.

Aborten är fri, preventivmedel är inte gratis men billiga — en spiral kostar 25 kopek (ca 1:50).

Arbetsmarknaden

På en av de fabriker vi besökte fick vi följande uppgifter:

Genomsnittslönen var 130 rubel, ingenjörer 150 rubel (den allmänna genomsnittslönen låg kring 135 rubel).

Semestern var 18—24 dagar, för dem under 18 år 30 dagar.

98 % tillhörde fackföreningen, 80 % av dessa besökte avdelningsmötena. Pensionsåldern är 50—55 år.

Man betonade ofta vikten av att lära barnen solidaritet med andra folk. På det här daghemmet hade man en särskild vrå med dockor i nationaldräkter för att barnen skulle lära känna andra länder. Inredning och leksaker skilde sig överhuvudtaget mycket från svenska daghem. Dels fanns det mycket mer ömtåliga saker som barnen måste vara rädda om: äkta mattor, lackarbeten, intarsiabord. Dels var det fler färdiga leksaker, som hörde till en bestämd miljö: dockor och docksaker för sig, krigsleksaker för sig, bilar och biltillbehör för sig. Däremot såg vi mindre färdiga pedagogiska leksaker — dom gjorde barnen i stället själva. Men den stora skillnaden är att daghemmen i Sovjet är en självklar och viktig del av barnens uppföstran. Därför är det också naturligt att ställa krav på föräldrarna. Tex såg vi på ett dagis ett dagschema för barnen från uppstigning till läggdags — som alltså integrerat omfattade både tiden i hemmet och tiden på daghemmet.

Kvinnorna i männens Italien

Italien är ju ett land där kvinnans villkor inte är särskilt lysande. Hon har länge juridiskt behandlats illa och eftersom stor arbetslöshet råder i landet finns det inga jobb för henne. Någon könsrollsdebatt liknande den vi fört i Sverige under 60-talet har inte funnits. Italienska författare har i bok efter bok skrivit om kvinnan som en passiv varelse utrustad med en massa olika dåliga egenskaper. Medelklasskvinnan har skildrats som en vacker mannekäng bepälsad och uppmålad och totalt utan eget värde. Arbetarklasskvinnan skildras i litteraturen som en resignerad varelse tyngd av familj och social misär. I film och berättelser har kvinnan även skildrats som en hysterisk, gråtande varelse som inte gör mycket annat än valfärddar till undergörande madonnor och knäfaller i kyrkan. När så kvinnorna efter studentrevolten 1968 började bilda kvinnogrupper, så var det för dem oerhört svårt att finna någon väg. Någon egentlig debatt om kvinnans ställning hade inte förts och de första kvinnogrupperna leddes av amerikanskor, av medvetna kvinnor som inte riktigt insåg att det fanns enorma olikheter mellan de båda länderna tex att Italiens kvinnor levde i ett av kyrka och familj inneslutet och trångt liv. Det verkade länge som om kvinnorna i dessa olika grupper (de blev efter något år ca 40) bara skulle sitta isolerat i smågrupper och vara rädda för att gå ut mer aktivt. 1973

blev dock en vändpunkt för kvinnorörelsen i Italien och många av de små och isolerade, passiva grupperna gick samman i aktioner och kände sig helt plötsligt mycket starkare. Det året hade Italien en vänster-mitten-koalitionsregering och åtskilliga "kvinnofrågor" diskuterades upp till regeringsnivå, som tex abort. I jan. 1973 fick Italien en ny familjelag som på många sätt innebär stora lättnader för kvinnan. I nov. 1973 öppnades ett slags "kvinnohus" i Rom med kvinnoteater och bibliotek "La Maddalena". I november hölls också en stor kvinnokongress av UDI (Unione Donne Italiane), som är en stor kvinnoorganisation på ca 100.000 medlemmar, främst kvinnor från kommunistpartiet (PCI) och socialistpartiet (PSI) i Italien. UDI och de andra kvinnogrupperna, feministerna, har i många år försökt finna varandra samtidigt som man kritiserat varandra. UDI:s stora kvinnokongress var onekligen en framgång för feministerna. För första gången gick UDI:s kvinnor ut mot manssamhället, för kvinnans frigörelse och kvinnans rätt till sin egen sexualitet. UDI:s politiserade kvinnor har börjat förstå att de har mycket att lära sig av feministerna och att partiets män inte har något intresse av att föra deras kamp.

I november 1973 hände ytterligare en spännande sak. Italienska kvinnorna fick sin första "riktiga" tidning, EFFE. En månadstidning utgiven av och för kvinnor.

Kvinnorna som arbetar med EFFE gör det gratis men tidningen innehåller för sin finansiering tyvärr reklam. Det är den enda invändningen jag har efter att ha läst de tre första numren av EFFE.

Varje nummer har fasta spalter: en ledare, bok- och filmrecensioner, månadens anti-feminist (hittills har Khedaffi i Libyen, Fellini och påven Paul VI presenterats), artiklar om preventivmedel samt dokument från olika feministgrupper i Italien. Nr 1 innehåller flera artiklar om abort och abortkliniker. En av artiklarna handlar om en av kvinnor okuperad fabrik, Feda i Cinisello. Fabriken ockuperades av 30 kvinnor som dels arbetar dagskift, dels nattsift. En del av dem har sina barn med sig i fabriken. Deras män har haft svårt att acceptera att kvinnorna handlat på detta sätt och många av kvinnorna sliter ut sig för att hinna både arbeta och sköta sina familjer som vanligt, men det viktiga är att de funnit en ny solidaritet med varandra och att de är besjälade av en verklig vilja att klara av sina svårigheter. Vidare finns i nr 1 artiklar om Chile och om fascism. Germaine Greer har skrivit en artikel om nakenhet och om den förvrängda synen på kvinnans kropp.

EFFE nr 2 har några artiklar om den hemarbetande kvinnan och de nevroser hon känner i sin slutna kvinnovärld. Nr 2 innehåller också artiklar om "black women" och om att vänta barn och

födslar. De tre portugisiska Mariorna ägnas en artikel och även i detta nummer finns abortartiklar. En genomgång av skolböckerna visar förstås att mamma lagar mat medan pappa "arbetar". I detta nummer finns en recension om "Viskningar och rop" och även en analys av Bergmans kvinnoroller.

EFFE nr 3 har flera artiklar om nödvändigheten av den "lilla" gruppen inom kvinn rörelsen, därför att den lilla gruppen betyder slutet på kvinnans isolering. Nr 3 har också en guide till medvetandehöjning. Tidningen innehåller också artiklar om kvinnan och arbetsmarknaden, där nya siffror redovisas. Den kvinnliga förvärvsintensiteten i Italien har sjunkit till ca 18 % vilket är ytterligare en minskning på ca 1/2 miljon arbeten för kvinnorna under de senaste två åren. Bernadette Devlin ägnas en artikel "från IRA till feminismen". I anslutning till månadens anti-feminist, den här gången påven, finns det artik-

lar om katolicism och en intressant intervju med några nunnor i en större stad i norra Italien. Folkomröstningen om skilsmässan, som ägde rum i maj 1974 ägnas en artikel. Umbrien och Le Marche, två landskap i mellersta Italien, går igenom med hänseende till skolor, daghem, arbetstillfällen o.s.v.

Dessa rader är endast några smakprov på en ytterst intressant tidning.

Prenumeration sker genom att man skickar en check på 6.000 It. lire (ca 40 kr) till konto 13/6366, edizione Dada, casella postale 362, Bari 70100.

1972 kom en debattbok ut i Italien av Lieta Harrison: *La donna sposata. Mille mogli accusano* (Den gifta kvinnan. Tusen hustrur anklagar). Författarinnan har under en tid av 2 1/2 år följt 1056 kvinnor, 528 mödrar och deras 528 vuxna och gifta döttrar. Det finns en generation mellan kvinnorna, men döttrarna har självfallet påverkats av mödrarnas uppfostran. Dessa familjer

hade ungefär samma utbildningsnivå och ekonomiska villkor. De intervjuade bodde i olika delar av Italien och stora åsiktsskillnader märktes bland kvinnorna på Sicilien och kvinnorna från norra Italien. Vissa sexuella skillnader i sitt förhållande till männen märktes för de båda grupperna, eftersom mödrarna träffade sina män på den tiden det fortfarande fanns lagliga bordeller i Italien. Döttrarna tillhör istället en generation där sexuella föräktenskapliga kontakter förekommer. Döttrarna har också på ett annat sätt än mödrarna upptäckt sexualiteten, har upptäckt "rätten till orgasm" och klyftan mellan mor och dotter växer alltmer.

På frågan om betydelsen av det sexuella förhållandet inom äktenskapet svarar 478 av 528 döttrar att deras sexualliv är det viktigaste inom äktenskapet, medan 168 av deras mödrar anser detsamma.

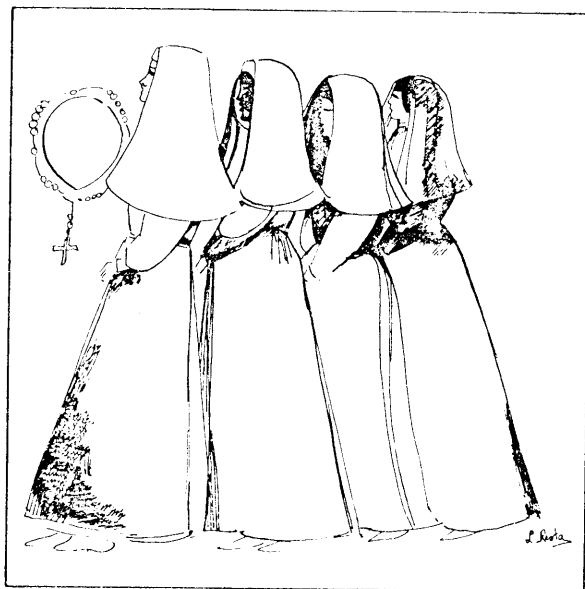
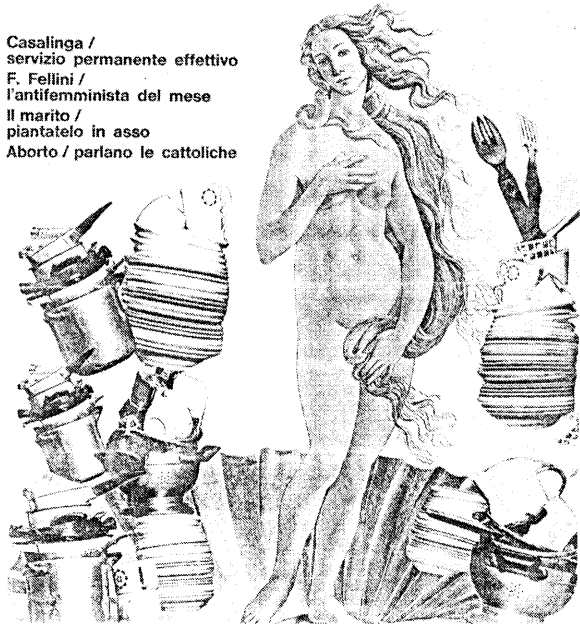
"Hemmafru 63 år Palermo: Sexualiteten är en sak för män, uppfunnen av män, kvinnan har inget intresse av det. Det som hon gör med mannen, gör hon för hans skull." ... Den sexuella aktiviteten inom och utom äkten-

effe

mensile, dicembre 1973
anno primo, numero 2
edizioni Dada, lire 400
spedizione in abbonamento
postale gruppo III 70%

T.v. ett omslag
av EFFE, t.h.
illustration ur
samma tidning

Casalinga /
servizio permanente effettivo
F. Fellini /
l'antifemminista del mese
Il marito /
piantatelo in asso
Aborto / parlano le cattoliche

skapet tycks inte vara särskilt stor bland dessa intervjuade kvinnor. I de fall samlag förekommer ofta har det mest varit under förlovningstiden. Samlagsfrekvensen inom äktenskapet är i allmänhet mycket låg för både mödrar och döttrar. Mödrarna är i allmänhet bara glada över detta, medan döttrarna beklagar sig. C:a 20 % av döttrarna har 4 samlag per månad. ... "Hemmafru 44 år Milano: Akten är vad den är, man gör det inte eller accepterar". Rapporten visar vidare på svårigheter för man och kvinna att tala om det sexuella. Kapitel 3 har titeln. De vackra italienska familjerna. En 23-årig hemmafru från Rom berättar om hur hon vid 15 års ålder blev gravid och hur mannen redan efter ett års äktenskap kallade henne gammal och ful och sedan förlovade (?) sig med en 16-års flicka. Hustrun håller tyst för hon är rädd att få stryk. Överhuvud finns mycket skräck i dessa kvinnors berättelser. Skräck för mannens våld, skräck för att bli med barn, skräck för att mannen skall kunna överleva ekonomiskt, skräck för att grannarna skall se deras verkliga liv.

Ca 50 % av döttrarna och 75 % av mödrarna som intervjuats har gjort abort. Detta beror på att döttrarna i någon mån haft tillgång till preventivmedel, medan mödrarna använt aborten som barnbegränsningsmetod. Man räknar med 3–3,5 miljoner aborter årligen i Italien. Hela denna sociologiska rapport över kvinnors liv och beteende andas hat mot mannen och oförmåga att förstå hur allt blivit så felaktigt.

Samtliga intervjuade kvinnor anser att deras förhållande till mannen är otillfredsställande, att mannen lever sitt liv utanför hemmet och att deras egen värld är oändligt trång. De kvinnor som intervjuats har bestått av 719

hemmafruar (det finns ca 10 miljoner hemmafruar i Italien på en totalbefolkning av ca 27 miljoner kvinnor), 80 arbetande akademiker, 111 tjänsteställda, 20 arbeterskor, 77 hembiträden eller städerskor samt en del som hjälper männen inom affär eller småindustri. Kvinnorna har varit upprörda över dubbelmoralen som säger att en man kan ha så många älskarinnor han vill utan att någon lägger sig i det; tvärtom stiger han i värde efter sin potens och sina sexuella framgångar, medan kvinnan anses som en prostituerad om hon har en utomäktenskaplig förbindelse. För inte alltför många år sedan (ca 10) togs lagen bort om att kvinnan vid otrohet kunde hamna i fängelse. Jag vet inte hur pass typisk för italienska förhållanden den här boken är, men enligt min erfarenhet är tyvärr den italienska verkligheten för kvinnorna fortfarande oändligt hård.

*

En varm och mänsklig bok om flickornas sämre utgångsläge har Elena Gianni Belotti, chef för Montessori mödra- och barnavårdscentral i Rom och lärare vid Montessori förskola, skrivit. Boken som är utgiven 1973 har titeln *Dalla parte della bambine* (På flickornas sida), Belotti anser att redan under graviditeten grundläggs könsskillnaderna. Att många kvinnor ännu i våra dagar går i skräck för att bara föda flickor, hur kvinnorna t.o.m. ber männen om ursäkt för att de får flickor och inte pojkar. Redan i moderslivet slås flickan ut, hon är inte lika önskad och när barnet föds tas pojken mycket mer välvilligt emot. Pojken är på något sätt ett bevis på faderns potens. Man kunde kanske invända att detta inte gäller Sverige utan Italien. Men vi har väl alla läst födelseannonser som: "Vi fick som vi ville, det blev en tuff kille"

eller "Flaggan i topp, det blev en med snopp" och motsatsen "Vår lilla dotter".

Undersökningen har visat att 66 % av mödrarna till flickor ammar men att 99 % av mödrarna till pojkar ammar. Bakom kan ligga en önskan att göra pojken stark och robust. I dessa undersökningar har det också framkommit att flickorna i de fall de ammas, aldrig får modersmjölken under så lång tid som pojkarna. Flickorna har i samtliga fall avvänjts tidigare.

Under de första barnåren accepteras ännu att flickorna får vara vilda och olydiga och att pojkarna kan få se ut som små dockor. Men redan vid 2–3 års ålder blir trycket på flickorna större. Mödrarna accepterar inte att deras flickor visslar, talar högt, svär o.s.v. medan allt detta accepteras hos pojkarna. Det tolereras inte att en flicka avbryter ett samtal mellan vuxna, medan pojken får avbryta. En pojke som vägrar hämta en sak mamman ber honom om, anses vara i sin fulla rätt att vägra, medan en flicka som vägrar anses ouppfostrad och rebellisk.

När pojkar säger: "Vi grabbar, eller vi män", så ligger i detta uttryck något stolt och starkt, medan uttrycket "Vi flickor, eller vi kvinnor" är något underordnat, underlägset, något förtryckt.

Redan som nyfödda behandlas pojkar och flickor olika vad gäller t.ex. möbleringen av deras rum. I pojkrummet finns det bilar, robusta leksaker i starka färger, medan i flickrummet finns det dockor och små gulliga saker.

Från 5–6-årsåldern skiljs könen slutgiltigt åt. Pojkarna som tidigare gärna lekte i köket eller var tillsammans med mammorna vid matlagningen, tycker nu endast att

hushållsarbetet är föraktligt. Flickorna som ju har sina mödrar som identifiering stannar hos mammorna i köket och hjälper dem. I affärerna görs stora skillnader mellan pojk- och flickleksaker, vissa är neutrala såsom puzzel, musikinstrument (utom trummor som anses vara en pojkleksak), spel o.s.v., medan flickorna bombarderas med köksleksaker eller miniatyrsminkgrejer o.s.v. I en del läroböcker som studerats visas tidigt könsrollerna. Hela barnbokslitteraturen är också fylld av töntiga tjejer skriver författarinnan.

Rödluvan, ett stackars mentalt utvecklat barn, skickas av en oansvarig mor ut i en skog full av vargar för att gå med en korg mat till sin sjuka mormor. Flickan går i den fasta övertygelsen att någon man dyker upp och räddar henne från farorna. Snövit, som accepterar att äta första bästa äpple hon bjuds på, är inte ett dugg bättre. Hon sitter helt passivt hemma hos dvärgarna och väntar på prinsen som ska komma och rädda henne. Ibland sopar hon ett tag. Hon lever ju annars endast på sitt utseende. Att vara vacker betyder att i rätta ögonblicket kommer en man och tar hand om henne.

Författarinnan ger väl inga egentliga lösningar på denna situation som redan från början slår ut flickan och gör henne till det "andra" könet. Det finns inga manliga eller kvinnliga kvaliteter. Det finns bara mänskliga. Först och främst måste vi kvinnor akta oss att få flickan att likna pojken, vi måste istället koncentrera våra krafter på att varje individ oavsett kön får utveckla sig på det sätt som passar individen bäst. Om vi klarade detta så skulle både kvinnor och män dra nytta därav i sitt liv tillsammans.

FDKF:s 10:e förbundsmöte

Finlands demokratiska kvinnoförbund (FDKF) genomförde under sistlidna pingsthelgen sitt 10:e förbundsmöte i Helsingfors. I Kulturhusets vackra konsertsal öppnade förbundsordföranden Anna-Liisa Tiekso mötet inför 231 valda ombud och utländska gäster. Hertta Kuusinen minne hedrades under öppningshögtidligheterna med en tyst minut.

Förbundsmötet gick i FDKF:s och hela den folkdemokratiska rörelsens 30-årsjubileums tecken. Som bekant kunde dessa demokratiska massorganisationer bildas och verka först efter kriget sedan de fascistiska och halvfascistiska regimerna i Finland lidit bankrutt. Hela kongressen deltog i de ytterst imponerande massmanifestationerna, på pingstaftonen på Stadion, där 40.000 hyllade Finlands kommunistiska parti med anledning av dess 30-åriga legala verksamhet.

Själva mötesförhandlingarna, som kom att lida av tidsnöd, präglades minst av allt av tillbakablickar utan desto mer av tidens brännande problem och aktuella uppgifter. Det är långt kvar till jämställdhet mellan könen i Finland. Kvinnolönerna sackar tex alltså 30 % efter männens. I år genomfördes i Lahti en arbetarkvinnokonferens på FDKF:s initiativ. Den samlade 2000 deltagare, de flesta valda fackföreningsombud, bl a hela 300 ombud från Metall. Konferensen blev utomordentligt lyckad och gav stort eko i den fackliga rörelsen och bland allmänheten. På förbundsmötet diskuterades vidare problem förknippade med kvinnans situation på arbetsplatserna och många bra förslag framfördes. Ett av förbundets förslag — en ny lag om barnens dagvård har äntligen blivit verklighet. Men

kampen måste givetvis gå vidare för fler daghemsplatser i kommunerna, högre barnbidrag, rättvisare skattesystem, mångsidigare yrkesutbildning m m problem som är snarlika dem vi har i Sverige. Många talare uppmärksammade miljöfrågorna och den bristfälliga sjukvården.

Mycket mer skolning och kurser behövs det, konstaterade man, för att kvinnan skall kunna erövra ledande poster i samhällslivet.

Arbetet för freden och den europeiska säkerheten samt det internationella solidaritetsarbetet står i förgrunden i förbundets verksamhet. Av den omfattande verksamheten må här nämnas Vietnamhjälpen — under 2 år har 100 000 mk insamlats. Förbundet har också varit en av initiativtagarna till en stark finsk opinionsrörelse mot fascistjuntan i Chile och dess terror mot folket. Med socialistländernas kvinnoorganisationer, särskilt Sovjetunionens har man livliga förbindelser. Ett gemensamt finsk-sovjetisk kvinnoseminarium genomfördes i Helsingfors 1972.

Några axplock ur den digra verksamhetsberättelsen: Vid årsskiftet hade man 615 lokala avdelningar och 22 165 medlemmar (37 nya avdelningar och 3.816 nya medlemmar under verksamhetsperioden). Förbundet deltog aktivt i den folkdemokratiska valrörelsen 1972. Till riksdagen valdes 43 kvinnor eller 21,5 %. I den folkdemokratiska riksdagsgruppen är kvinnoandelen 24,3 %.

För att underlätta den ekonomiska situationen i kvinnoorganisationer har jämlikhetsdelegationen vid den finska regeringen föreslagit statsanslag till dessa organisationer.

För förberedelser till FN:s

Kort om böcker

Det är många av vårens böcker som vi inte haft plats att omnämna i de tidigare numren. Nu har vi gjort ett försök att nästan göra rent hus inför höstbokfloden. (Fast allt får vi ändå inte plats med).

Kvinnor

Sheila Rowbotham: Kvinnor, motstånd, revolution.

Norstedts

Sheila Rowbotham är historiker och en av de ledande inom den nya engelska kvinnorörelsen. Med den här boken har hon gjort en efterlängtat pionjärsats: försökt föra fram i ljuset den bortglömda kvinnorörelsens historia. Men ur en alldeles bestämd utgångspunkt: hon har velat spåra en idéns öde, "det rör sig om idén att kvinnans frigörelse kräver alla människors frigörelse". Kvinnorna har fått sitt revolutionära medvetande huvudsakligen genom männens idéer och handlingar, och det gör oss osynliga i historien." Vi kommer bort i en värld där det talas om 'förbrödring' och "fria män", Genom århundradena har enskilda kvinnor och män försökt överbrygga klyftan mellan kvinnorörelsen ("feminismen") och politiska rörelser för hela mänsklighetens frigörelse. Det är den nödvändiga sambandet R. vill ta fram. Hon börjar redan på medeltiden, lyfter fram fran-

ska revolutionens kvinnor, de utopiska socialisternas framsynthet i kvionnosaken, marxismens ekonomiska analys. Ungefär halva boken upptas av en beskrivning och analys av kvinnornas situation i de länder som haft en socialistisk revolution: Sovjet, Kina, Algeriet, Kuba, Vietnam. Det är en oerhört lärorik bok, som samtidigt är rolig att läsa, fri från överteoretiserande och långgrandiga abstraktioner. Den är absolut nödvändig för alla som inser kvinnokampens historiska roll.

L W

Kvinnor i alla länder... Gidlunds

En klassiker har sett dagens ljus — en ny länk i den glesa kedja klassiker om kvinnans villkor vars toppnamn varit Engels, Bebel och Stuart Mill.

Boken heter med anspelning på Kommunistiska manifestet *Kvinnor i alla länder*, och har utkommit på Gidlunds. "Alla länder" är väl något överdrivet eftersom ämnet är kvinnornas villkor i de europeiska länderna eller åtminstone vissa av dem. Inalles är det åtta länder som

skildras och det medryckande och grundligt av olika kvinnliga författare, svenska och utländska. Dessutom ett supplement om de östeuropeiska kvinnorna. När man läser boken skäms man så smått över hur lite man egentligen vet om medsystemarnas levnadsförhållanden och kamp i andra länder, ja, sannerligen också i vårt eget. Men vi är inte ensamma om den saken, författarna skriver helt öppen hjärtligt:

"När vi började vårt arbete för snart ett år sedan hade vi tre målsättningar: vi efterlyste en större kunskap om kvinnor i andra länder. Vi var nyfikna på hur den nya kvinnorörelsen utvecklat sig. Vi ville komma underfund med hur olika länders sociala och kulturella tradition påverkat kvinnornas ställning och kvinnorörelsens utveckling."

Denna trefaldiga målsättning har verkligen fullföljts och gett goda och sakrika kunskaper om kvinnors liv och om kvinnorörelser både i förfluten tid och nutid. Lite extra kärleksfullt behandlas kanske de allra färskaste kvinnorörelserna som Rödstrumporna i Danmark, Dolle Mina i Holland och vår egen Grupp 8.

Man får också veta hur huvudproblemen varierar i olika länder: England är alltså ett utpräglat manssamhälle, i Frankrike och Italien

kvinnor 1975 har en gemensam finsk kommitté av samtliga stora kvinnoorganisationer bildats.

Ett förslag till nytt principprogram och handlingsprogram förelåg till mötets behandling. Det rörde enighet om att kvinnornas situation kan i grunden förändras först när den kapitalistiska samhällsordningen ändras i socialistisk riktning. Anna-Liisa Tiekso konstaterade att frågan om socialismen är den

stora vattendelaren. Medlemmarna anser att socialismen bör vara slutmålet, men detta hindrar inte en bred demokratisk samling av kvinnor i kampen mot monopolkapitalet. Mötet beslutade att uppskjuta programförslagens slutgiltiga behandling till nästkommande förbundsmöte.

Till ny ordförande för FDKF valdes Helvi Niskanen från Uleåborg efter Anna-

Liisa Tiekso som undanbett sig återval.

De inre motsättningar som fn är utmärkande för hela den folkdemokratiska rörelsen, gjorde sig i viss mån gällande även på kvinnokongressen. Alla besluten var dock enhälliga. Och huvudintrycket av mötet är att FDKF är en aktiv kämpande organisation med massor av medvetna, dugliga och ettriga kvinnor som kan uträtta mycket.

Irja Strand

dominerar problemen kring sex och äktenskap samt i Italien även skilsmässan och barnbegränsningen, i Holland som har en rätt liberal abortlagstiftning, bland annat sambeskattningen, i Väst-Tyskland förtrycket både i arbetsliv och familj. Och överallt förstås de låga kvinnolönerna, 60—75 % av de manliga.

Vad som även gör boken värdefull är, förutom de utförliga litteraturhänvisningarna, själva strukturen som är densamma för de olika uppsatserna och gör den lätt att orientera sig i.

Säkerligen en blivande klassiker, värd att läsas, begrundas och diskuteras och inte bara av kvinnor.

M.P.W.

Myten om den gode mor. PAX

Åtta norska kvinnor, psykologer, sociologer, socionomer och mödrar, analyserar de vetenskapliga och vanliga myterna om den goda modern. De konstaterar att i vårt samhälle upphöjer man den alltoppoffrande modern. Modersmyten präglar familjeliv, arbetsliv, samhälle. Den gör kvinnorna ofria och isolerade, samtidigt är myten om den goda modern ett alibi för ett barnfientligt samhälle som skapar ångest och otrygghet. Kvinnorna måste som mödrar ställa krav på samhället för barnens räkning i stället för att försöka leva upp till en falsk modersmyt. Ingen myt är så exploaterad och utnyttjad som just den, ingen så användbar mot kvinnan. Den här boken är till god hjälp när det gäller att genomskåda den — låt oss hoppas att den överläts till svenska. **LW**

Kvinnorna och arbetsmarknaden

AMS faktaskrift, har utkommit i ny upplaga och kan fås från arbetsmarknadsstyrelsen.

Anna-Lisa Bäckman: Vad väntar du på! Cavefors

Goddag

*Jag ska be att
få presentera mej*

Mitt namn är

Uppkomling

Kön: kvinnligt

Mina kvalifikationer:

Osäker men trygg

Orädd, rädd

Svag, stark

Ord, hämningar

Hunsad, obesegrad

*Första generationens
kvinna!*

Så presenterar Anna-Lisa Bäckman sig själv i sin diktsamling. Den handlar om hur det är att vara tjej, att bli mor, att vakna till medvetenhet, till insikt om kärlekens villkor, att väckas till kvinnomedvetenhet och ta konsekvensen av det. Att gå den svåra vägen från objekt till subjekt. Det är dikter till stöd och tröst för alla andra kvinnor som är orädda/rädda, svaga/starka och försöker vara första generationens kvinnor. **LW**

Seymour Fisher: Kvinnans orgasm. Aldus.

Det har framlagts många teorier om kvinnans sexualitet och förmåga till orgasm. Fisher, amerikansk psykologiprofessor, har gått motsatt väg. Han har tillsammans med sin hustru dr Rhoda Fisher testat befintliga teorier i egna undersökningar och funnit dem alla vetenskapligt ohållbara. Det finns inga fakta som tyder på att kvinnor psykologiskt sett skulle vara mindre

säkra eller kompetenta än männen. Genomsnittskvinnan i Fishers material har en positiv upplevelse av sexualitet. Faktorer som sexualupplysning, mannens skicklighet som älskare, tidig fysisk mognad sexuell "träning" tycks inte spela någon väsentlig roll. Det enda samband Fisher kan spåra är förhållandet till föräldrarna, främst fadern. En psykiskt eller fysiskt frånvarande fader leder till rädsla för "objektsförlust" som senare tar sig uttryck i rädsla för att "släppa till" orgasmen, förlora kontrollen över situationen. Likaså finns det ett samband mellan en dålig kroppsuppfattning och vaginal orgasm, en mindre påtagligt kroppslig orgasm än den klitorala. I slutet av boken sätter F. in sina teorier i ett samhällsperspektiv: "De psykologiska faktorer — t ex fruktan för objektsförlust — som enligt mina undersökningar kan hindra många kvinnor från att uppnå orgasm, exemplifierar på ett annat plan den i vår kultur allmänna och till kvinnorna överförda känslan att kvinnans plats är osäker och att hon överlever endast därför att mannen skyddar henne. Den uppenbart orgasmhämmande effekten av fruktan för objektsförlust kan antagligen spåras tillbaka till det faktum att den lilla flickan får motta otaliga budskap som säger henne att kvinnan inte kan överleva ensam och att risken är stor att hon råkar mycket illa ut om hon inte får hjälp av en stark och duktig man". **LW**

DDR-KULTURCENTRUM

informerar om

ALLT NI VILL VETA OM DDR

Skriv eller ring om ni vill ha vår nya katalog eller om ni vill få vårt månadsprogram regelbundet.

Mäster Samuelsgatan 71, Box 668, 111 21 Stockholm.
Tel. 21 29 64

Öppna här

rätt 12	27	41	56	74	rad
---------	----	----	----	----	-----

SNABB* BINGO
Full rad ger 100

4 rätt ger 50	3 rätt ger 10
2 rätt ger 5	1 rätt ger 2

K/1 Serie E • 164

SNABB-BINGO

Öppna denna lucka och se om du fått	Har du vunnit kan du välja
VINST	CHANS

KVITT eller DUBBELT

18	17	16	15	14
----	----	----	----	----

ger 50 ger 25 ger 15 ger 5 ger 2
Chans på dubbel vinst. Läs på lotterens baksida

KVITT ELLER DUBBELT

1	2	3
---	---	---

Öppna här

LUCKORNA ÖPPNAS I NUMMERFÖLD.
Est. tävling som 7. april 14

21	ger	100
20	ger	19
19	ger	18
18	ger	17
17	ger	16
16	ger	15
15	ger	14
14	ger	13
13	ger	12
12	ger	11
11	ger	10
10	ger	9
9	ger	8
8	ger	7
7	ger	6
6	ger	5
5	ger	4
4	ger	3
3	ger	2
2	ger	1

S/1 Serie 239 *

"21"

13 rätt

ger 1. vinst

12 rätt ger 2. vinst

11 rätt ger 3. vinst

10 rätt ger 4. vinst

9 rätt ger 5. vinst

L/2 Serie 731 *

13 RÄTT

Samtliga kostar per kartong om 1.000 st. kr. 50:— inkl. moms.
Samtliga finnes med garanterade vinster för 500:—

Porto tillkommer.

FORENINGSTRYCK minimum 25:—

Prov sändes på begäran.

G.V. GAJNER AB

Box 15039 • 161 15 Bromma 15
Alviksvägen 47 • Telefon 08/25 84 00, 25 84 75

U-landskvinnans situation i sex länder. SIDA

Hur påverkar utvecklingen kvinnan? Vilka är målen för utvecklingsplanerna? Ingår politisk, ekonomisk och social jämställdhet i dessa mål? Dessa frågor ställdes i en SIDA-utredning 1972–73 om u-landskvinnans situation. Resultat redovisas nu i bokform. De sex länder som behandlas är Indien, Nordvietnam, Kenya, Tanzania, Tunisien och Chile. Den innehåller också en redogörelse för FN:s och andra internationella organisationers insatser för att förbättra kvinnans situation i u-länderna. Boken kan gratis rekvideras från Informationsbyrån, SIDA, 105 25 Stockholm.

Barn

Gunilla Ladberg: Daghem. Förvaringsplats eller barnmiljö? Prisma

Gunilla Ladbergs avhandling om daghem, som tidigare anmälts i Vi Mänskor, har nu utkommit i pocket. Det är en lättläst sammanfattning som tar upp många av problemen med daghem, också de som kan vara svåra att konkretisera, t ex kontaktsvårigheterna och det ömsesidiga mistroendet mellan föräldrar och daghemspersonal. Den borde passa utmärkt t ex i en studiecirkel på dagis. Tyvärr har den starka förkortningen gjort att boken fått en mycket större slagsida mot en daghems-negativ kritik än avhandlingen har, något som knappast kan ha varit Ladbergs mening.

LW

känns litet absurt att det ska behövas ges ut böcker om hur man berättar för barn, men tyvärr är det nog så. Anna Lena Wik-Thorsell, journalist med barn- och skolfrågor som specialitet, har skrivit en enkel och pedagogisk bok, fylld med exempel på olika typer av berättande, för barn i olika åldrar, ensamma eller i grupp. Jag har själv provat en del av hennes förslag denna regniga sommar och det har fungerat fint. Jag tror många kan ha glädje av den här boken, inte minst därför att den är så konkret så att "vem -som-helst" vågar börja berätta.

LW

Gunnel Beckman: Tre veckor över tiden. AB

Gunnel Beckmans bok "Tre veckor över tiden", handlar om Mia som i tre veckor undrar om hon är med barn eller inte. Och om hon nu är det, ska hon göra abort eller inte? Måste man bli skräckslagen en gång för att man ska förstå vad det handlar om? undrar Mia. Ja, man kan ju hoppas att boken kan förmå några tjejer att fatta, utan att det behöver hända dem själva. Mia är handlingskraftig och genom henne får man tänka igenom alla olika aspekter på abort.

Kort sagt, det här är en riktigt bra bok. Köp den till era döttrar, systrar, barnbarn och kusiner. Men läs den själv också! Jag tror att den kan fungera utomordentligt som tunglossare i de viktiga ämnena sex, preventivmedel, abort.

Ängslan att var med barn känner ju alla tjejer igen, oavsett om man är Mia eller Mias mamma!

Annika Nordin

Ny serie om och för barn

Gidlunds förlag har vid sidan av sin politiska utgivning också en progressiv barnboksutgivning. Nu har man följt upp den med en ny serie böcker för barn och för dem, som har med barn att göra. Hit-

tills har tre böcker utkommit; samtliga översatta från danskan *Barn, litteratur, samhälle*, sju kritiska analyser av barnlitteratur

Dramatik för barn som är en handledning för förskolor, skolor och olika typer av gruppverksamhet,

Ett, tu, tre, en konkret och ömsint sexualupplysningsbok illustrerad med fotografier och teckningar.

En anmärkning må framföras: böckerna är uselt limmade och faller lätt isär. Och det är synd, för innehållsmässigt tål dom att användas.

Socialt, psykologiskt

Pockettidningen R

Årets tre första nummer har alla anknytning till kriminalvården. Det första, med den associationsrika titeln " ... och så åter till *Norrmalmstorg*" granskar polisens, massmedias och regeringens roll i bankdramat. Janne Olsson har också skrivit ner sina upplevelser av händelserna. Numret ger ett skrämmande och tankeväckande exempel på hur man "vinklar" ett skeende och därmed styr opinionen i den riktning man vill — i det här fallet en klart reaktionär riktning.

Nr 2, "*Med fångar gör vi som vi vill*" handlar om kriminalpolitik och fängelsevardag från mitten av 60-talet fram till nu. 1964 börjar debatten

om kriminalvården, KRUM bildas. Under de tio åren som gått sedan dess tycks mycket ha hänt: böcker och artiklar har skrivits i mängder, seminarier, uppvaktningar och demonstrationer hållits, fångarna har organiserat sig, strejkat, ställt krav. Men det här R-numret visar med skrämmande tydlighet hur litet som *egentligen* har skett, i den allmänna opinionen och framförallt i fångarnas konkreta verklighet.

Text finns det fortfarande 14 olika typer av isoleringsstraff — och den nya lagen avskaffar inte en enda av dem! Tvärtom tycks den innebära ett hårdare klimat efter några år av försök till humanisering. I numret medverkar flera av de fångar som varit med i fångkampen: Lasse Strömstedt, Janne Bergquist, Olle Hägg och Harri Miekka. Den senare konstaterar i sin analys av fångkampen att "både Lennart Geijer och Bo Martinsson erkänner fängelsernas nedbrytande och kriminaliserande funktion. Men i den valpolitiska striden tillmötesgår man kraven från en okunnig opinion. Man protituerar sin medvetenhet. Och låter lagar vidmakthålla okunnigheten — och utmanar därmed våldet".

Nr 3, "*Barnfängelset*" handlar om ungdomsvårdsskolor och kriminell anpassning. Huvuddelen av numret upptas av en dagbok som Lotta

Åhlund skrivit under ett år som vårdare på Lövsta ungdomsvårdsskola. Berättelsen kompletteras med historik över ungdomsvårdsskolorna och kommentarer kring den nuvarande verksamheten. De fungerar helt enkelt som förskolor till brottslighet och fängelse — personalens uppgift blir att vara plitar och de slits snabbt ner av omöjliga krav. En kommentar lyder: "Riv ungdomsvårdsskolorna! De knäcker ungdomarna och förstör personalen ..."

Behöver det sägas igen: att det är tre utmärkta, mänskliga, lättlästa engagerande nummer kring ämnen som borde angå varenda en av oss?

LW

Horst-Eberhard Richter: Gruppen. PAN

Lars Bremberg: Terapeutiska samhällen. Aldus

"Gruppen" har blivit ett allt vanligare begrepp. Överallt sluter sig människor samman i grupper: arbetsgrupper, aktionsgrupper, byalag, boendekollektiv. Alltför genomskådar omöjligheten i Ensam Vargideologin och styrkan i att vara flera. Individualismens kris är liksom kapitalismens ett faktum. De här två böckerna tar på olika sätt upp gruppens betydelse. Richter är en radikal tysk psykoanalytiker, författare till bl a "Den sjuka familjen". Han är stark kritisk mot den klassis-

Liljevalchs

Stockholm

Djurgårdsrv. 60. Buss 47 o. 67. Färja fr. Slussen o. Nybroplan. Tel. 08/60 04 40. Öppet dagl. utom månd. kl 11—17, tisd. o. torsd. 11—21. Entré 3 kr. Pens. o. stud. halv avgift, barn und. 12 år fritt.

HANDARBETETS VÄNNER
100 ÅR

Stor jubileumsutställning. Föreningens historia i bildvävnader, broderier, stortextil för off. miljöv, brev, foton o. andra dokument. HV:s Vävskola. Textilverkstad där olika textila metoder som vävning, spinning, nålbindning etc. demonstreras varje dag kl. 14—16.

Café Blå Porten
UTSTÄLLNINGEN PÅGÅR t.o.m.
22 SEPTEMBER

Boken du tänkt läsa...

Stort sortiment, personlig service i Kulturcirkeln.

 kulturcirkeln

Sveavägen 41,
111 34 STOCKHOLM
Tel. 20 50 15

ka, individcentrerade psykoanalysen, som försöker anpassa individen till ett sjukt samhälle. Individens problem är ett svar på samhällets problem och man kan bara hjälpa sig själv genom att hjälpa andra och i gemenskap med andra. Gruppen ger individen skydd och trygghet och hjälper honom att bli starkare. "Den äkta, djupa längtan efter nya former av friare kommunikation mellan människor och grupper måste först mödosamt bana sig väg genom en snårskog av omedvetet förankrade former av ångest och försvar, som söker förhindra att dessa behov tillfredsställs ... Det behövs en lång marsch genom det omedvetna innan människor kan vara tillsammans på ett sådant sätt som anstår ett fullt demokratiskt samhälle". Huvuddelen av Richters bok handlar om arbetet inom några olika grupper, dels föräldragrupper som driver egna daghem, dels en arbetsgrupp inom ett slumområde. Det är enkelt och rakt beskrivet och lär en mycket om hur man utvecklar ett för både individen och gruppen givande arbete.

Brembergs bok är av anorlundslag. Den är närmast en utförlig handledning i hur man skapar och driver terapeutiska samhällen som för genom är modeller för hur ett samhälle ska fungera. Bremberg erkänner öppet att han är klart subjektiv i sin tro på det terapeutiska samhället som överlägset alla andra "vårddformer" och att han egentligen anser att alla borde "utbildas" till demokrati och självinsikt i sådana samhällen även om resurserna idag inte ens räcker till för dem som stötts ut av det nuvarande samhället. Hans bok blir lite väl detaljerad och långgrandig för den som inte yrkesmässigt sysslar med vårdproblematiken även om den även då är intressant att läsa.

LW

Lennart Frick: Snälla kuratorn. *Trend-pocket. Rabén & Sjögren.*

Lennart Fricks uppmärksammade roman har nu också kommit i pocket. Den handlar om Kristina Lundell, 37-årig kurator, "professionell medmänniska ... en kvinna att lita på och, anför tro sig åt". Hon är den Starka kvinnan, som tycks ha allt: begåvning, känslor, värme, trygghet. Men i själva verket är detta en väl uttänkt och väl genomförd roll som hon spelar så perfekt just för att hon trängt undan så mycket av allt detta hos sig själv för att inte riskera att något irrationellt mänskligt ska spela henne ett spratt. Bakom henne ligger en lång rad svek: mot sin klass (fadern var socialist och jobbare, av 30-talets arbetslöshet tvingad att bli kronotorpare i norrländska myrmarker, modern tålig småbrukarhustru), mot människor som stått henne nära, mot det barn hon adopterade men som krävde allt för mycket av henne. Romanen handlar om en vecka i hennes liv då alla dessa svek går i dagen, då hennes fasta grund rämningar av snabbt löpande sprickor. Kristina är ingen osympatisk person, tvärtom, men hon är i all sin medvetenhet ett offer för konkurrenssamhällets myt om den Starke, den Ensamme Vargen som klarar allt. Ett samhälle där tom värme och medmänsklighet blivit expertroller, varor som säljs på marknaden.

LW.

Hans Lohmann: Bortkommen människa. *Rabén & Sjögren*

Hans Lohmann, läkare och författare till utredningen "Psykisk hälsa och mänsklig miljö", har samlat en rad dagspress- och tidskrifts-

artiklar till en bok med undertiteln "Om främlingskap i dagens samhälle". Han tar upp problem som den alienerade nutidsmänniskan passivitet, tomhetskänsla och maktlöshet inför både egna, samhälleliga och globala problem. Han skriver om hur det finns allt mindre utrymme för det irrationella och mänskliga, hur det ställs allt större krav på att vi ska vara perfekta, allt mer lika maskiner utan någon "mänsklig faktor" (i den problematiken är hans bok en pendang till "Snälla kuratorn"). Han målar upp visionen av ett samhälle där det olika är en tillgång och inte en brist, där det viktiga inte är att vara problemfri utan att försöka lösa problemen. Men trots att han säger så mycket tänkvärt grips man lätt under läsningen av den känsla av maktlöshet som han är ute för att bekämpa. Delvis kan det bero på formen: en artikel är i sig fragmentarisk, samma tankegångar upprepas gång på gång i stället för att fördjupas. Men det finns också andra skäl: Lohmann beskriver ensidigt den teknologiska, avhumaniserande tendensen i utvecklingen, den "manliga" principen i samhället för att citera en av hans artiklar där han jämför näringslivet med den stränge, förnuftsstyrde mannen i äktenskapet och samhällsvården med kvinnan, som medmänsklig ställer upp på de förtryckta och betryckta sida. Alltför lite tar han upp dem som faktiskt tagit avstånd från allt detta och bekämpar det och inte alla tar han upp de samhällssystem som bygger på andra värderingar.

L.W.

**Länsmansgårdens
Tobak**

Daggdroppegatan 2 - Tel. 54 45 72

Nena och George O'Neill:
Öppna ditt äktenskap
Ett nytt sätt att leva för
gifta par, A&W

Det här är en bok som är lätt att kritisera ur många synpunkter: den bygger på material och undersökningar från vit amerikansk medelklass, den ser lösningarna som privata, psykologiska, den saknar samhällsperspektiv. Som sagt, den kritiken är lätt att ta fram. Samtidigt tror jag att det är en bok som många skulle ha glädje av att läsa, därför att den tar upp igenkännbara problem och pekar på praktiska problemlösningar. Paret O'Neill är antropologer och psykologer. 1967 startade de gemensamt en undersökning av det moderna äktenskapet vilket resulterade i den här boken. De analyserar de förkvävande mekanismer som lätt börjar fungera i en parrelation i det traditionella äktenskapet och som, just för att de är omedvetna och ogripbara, så småningom gröper ur de flesta förhållanden. De tar upp 50-talets amerikanska togetherness-ideologi, som krävde att paret skulle vara allt för varandra och att hustrun skulle vara på en gång allting och inte någon. De pekar på hur de traditionella könsrollerna lätt gör en människa till andlig krymping. Jag har läst boken som en studie i mänskliga relationer överhuvudtaget, och jag tycker att den, med alla reservationer, ger många impulser och infallsvinklar i samlevnadsfrågor.

LW

TV - Radio - Transistor

alltid ett fynd hos

**International
teve**

Blekingegat. 6, Sthlm. T. 40 96 11

Internationellt
Terrorn i Chile
Fallet Chile
Rabén & Sjögren

Två angelägna tema-böcker om Chile har utkommit hos Rabén & Sjögren.

"Terrorn i Chile" är en samling vittnesmål om den fruktansvärda tortyren och de ohyggliga förföljelserna i dagens Chile, — just nu meddelas i pressen att ytterligare 11.000 personer gripits. Boken innehåller också en utmärkt översikt av utvecklingen i Chile, Allendes sista tal och ett kort förord av Harald Edelstam. Den har sammanställts av Sun Axelsson, universitetslektor Birgitta Leander och professor Raul Silva C.

Här får vi veta sanningen om mordet på Victor Jara och läsa nästan ofattliga skildringar av offren för och vittnen till militärjuntans terror.

Den andra boken "Fallet Chile — om möjligheten av en fredlig övergång till socialismen" är en antologi utgiven av de från Danmark kända politiska journalisterna Ellen Brun, Jacques Hersh och Jens Lohmann. Där medverkar bl a Claes Croner, den svenske ekonomen som satt fängslad på nationalstadion i Santiago, Regis Débray och USA-marxisten Paul M. Sweezy.

Boken ger en kritisk analys av Allendes politik och försöker ge en förklaring till nederlaget och reaktionens seger. Man avser att med Chiles exempel varna den övriga världen för en liknande utveckling. Men läsaren frågar sig givetvis: kunde egentligen Allende genomföra en annan politik, var situationen sådan? Boken är fylld av intressanta fakta och båda böckerna rekommenderas till läsning åt alla som vill arbeta för Chiles sak och genomskåda reaktionens vägar.

E.P.

Birgitta Ek: Slavarnas barn, Prisma

Får jag presentera Slavarnas Barn: Dona Antonia, mor till 18 barn varav 6 lever. Carlinos, 10 år, sockerarbetare, Dona Esthers dotter, 22 år, prostituerad har sex barn, fick det första vid 13. Dona Luiza, förblödde vid sin 22 förlossning, barnet togs om hand av äldsta dottern, prostituerad.

De här är några av de vanligtvis ansiktslösa procentandelar som man ibland möter i tabeller. Oftast finns de inte med ens i den officiella statistiken utan friseras bort för att inte kasta sin skugga över militärjuntans brasilianska under.

Det är en kvinna som har skrivit den här boken och hon har låtit främst sina vanligtvis stumma medsystrar komma till tals. Jag visste inte att de hade namn, åldrar, tankar, var personer. Jag har bara mött dem som hustrur, mödrar, barnaföderskor och procentandelar.

Birgitta Ek berättar från en sockerby i nordöstra Brasilien och från slumområdet Korset utanför Recife. Hon visar på utsugningen och korrruptionen, berättar om människorna, om barnen som dör, om hopplösheten. Men också om ansatserna att ta sig upp ur detta, om madrasstillverkningen som kom igång i Korset, om människorna som började lära sig läsa, om Freires revolutionära pedagogik.

"Mannen kommer in genom dörren, men barnet är rotat vid hjärtat" så lyder ett ordspråk, som här tycks sannare än någonsin. Hur kan dessa kvinnor, med kroppar utpinade av sjukdom, svält och eviga graviditeter, vara så fertila? Hur kan de föda barn efter barn, år efter år? Jag känner en vrede och maktlöshet när jag läser om denna fertilitet, som blir till ett naturens gissel av kvinnorna. Enligt djurförsök finns ett samband

mellan fertilitet och proteinbrist, gäller detta även de här kvinnorna?

Det här är en jobbig bok för allt kryper så nära in på en, eftersom Birgitta Ek inte väjer sig kan inte läsaren göra det heller. Men Birgitta Eks ömsinta beskrivning av tex Dona Ana Margarida da Silva, 67 år, 18 barn, en av dem som kämpar för att erövrå ordet, förmedlar också den kraft och styrka som ligger fördold under ytan.

"Älskade Ana, svart gammal rynkig moder. Amöbor, leversjukdom och blodmask har du och en svår sjukdom nyss nästan dödade dig. Men här sitter du och strålar med en ABC-bok i handen".

Annika Nordin

Sven Lindqvist: Jord och Makt, Jordens Gryning, Bonniers

Sven Lindqvist har skrivit

två imponerande böcker om jordägande i Latinamerika. "Jord och makt" handlar om varför inte jordreformer lyckas och den andra delen "Jordens Gryning" beskriver hur de kan lyckas. Den andra delen innehåller också en jämförelse mellan jordreformer i Latinamerika och Kina.

Det vore fel att jämföra Eks och Lindqvists böcker, de är alltför olika. Men jag vill gärna påpeka vilken utmärkt bild av Brasilien kombinationen Lindqvist/Ek ger. Birgitta Ek låter oss stå ansikte mot ansikte med människorna i Nordöstra Brasilien. Hon ger oss det nära, lilla perspektivet. Lindqvist följer utvecklingslinjerna hundra år bakåt och förklarar varför denna del ser ut som den göra idag. Han ger oss det stora svepande perspektivet. Man kan lugnt säga att Birgitta och Sven gjort en nästan perfekt könsrollsuppdelning i beskrivningarna av Brasilien, utan att därmed förneka att tillsammans får man en ovanligt heltäckande bild av Brasilien.

Men jag vill också gärna framföra och instämma i en "komplimang" utbrusten av Rita Liljeström om Sven L: "Han skriver som en kvinna!" Som kvinna i den betydelsen att han skriver ovanligt pedagogiskt, samhällsnära och inte värjer för moraliska frågeställningar.

Kanske är det Lindqvists bakgrund — från skönlitterär författare till medveten samhällskritiker — som gör att han behandlar sitt material på det sätt han gör. Hans metod är egentligen raffinerande enkel men avslöjande. Han tar ett antal centrala påståen den, teser och liknande hämtade ur text vetenskapliga undersökningar, diskuterar dem, ställer upp ett antal frågeställningar, uppsöker byn, jordägaren, fabriken eller vad det är frågan om. Presenterar

sig, säger, Goddag, jag har de här uppgifterna — den här bilden. Den förskräckte jordägaren, företagsledaren snor sig inför den spegel som Lindqvist utgör och avslöjar sig än mer. Och Lindqvist lägger lugnt den nya bilden till den gamla och summerar.

Det fina med honom, och det vi kallat "kvinnligt" är att han inte gör någon gränsdragning mellan skönlitteratur och vetenskap. Han beskriver verkligheten som han ser den, redovisar sina tankegångar, erfarenheter och upplevelser, i siffror såväl som känslor.

Ändå är det på sin plats att göra klart att det inte är en skönlitterär bok utan snarare en dokumentär med ett rejält siffermaterial och ekonomiska resonemang inflätade i löpande text. Detta inte sagt för att avskräcka utan för att placera förväntningarna där de bör vara. Det är inte en svår bok, på sin höjd lite jobbig — men läsvärd. Men det har ni väl redan förstått.

Annika Nordin

Pedro arbetar. UBV

UBV har gett ut en utmärkt liten skrift om Colombia. Den är pedagogiskt upplagd med frågor och ordförklaringar och beskriver 11 fall ur latinamerikansk vardag. "Pedro arbetar" heter boken och kostar 10:—. Jag tror den kan fungera utmärkt som introduktion till Latinamerika, eftersom många av Colombias problem är gemensamma för alla länder.

AN

Två skivor

Framtiden är vår.

DFFG

"Framtiden är vår" heter FNL-gruppernas nya, sjätte skiva. 14 sånger om kampen mot imperialismen. De flesta är skrivna av aktivister i Sverige, men några är hämtade

är inte bara MOSKVA och LENINGRAD

Vi flyger också till

JAPAN

OST- och SYDOST-ASIEN

Närmaste vägen går via Moskva

Allt fler flyger också från Stockholm till:

OSLO, AMSTERDAM och KÖPENHAMN

MED AEROFLOT

soviet airlines

Tel: 08/21 02 14, 21 70 07

Besöksadress: Sergels torg 6,

Postadress: Box 400 07,

103 41 Stockholm

från de indokinesiska befrielserörelserna (t ex "Kambodjaska bli vårt"). De flesta handlar om kampen i Indokina, men några gäller också förhållanden här hos oss (t ex "Visan om terroristlagen").

"Framtiden är vår" innehåller flera klara, kloka, känslostarka sånger. Vad jag möjligen ställer mig lite frågande till är det musikaliska uttryckssättet. För varje FNL-skiva blir musiken alltmer rutinerad och samtidigt alltmer anonym. Sånggrupperna kommer från Stockholm, Uppsala, Borås, Göteborg, Lund m.m. Men det låter som om det kunde vara en och samma. Samma instrumentering, samma sångsätt, samma musikaliska traditioner. Framför allt en sorts tonlöst gravallvarlig och lite lättköpt "skönhet" som stämmer illa med den vrede och den styrka som texterna handlar om. Men det finns undantag, t ex den både fräna och upprymda satiren i "Kissingers fredsväls".

L.N.

Sånger för kvinnor och män

Ljudspår

Margareta Garpe och Suzanne Osten har vid det här laget producerat en hel rad pjäser som behandlar kvinnoförtryck och könsrollsproblematik. De mest kända är *Tjejssnack*, *Ge mej adressen* och *Kärleksföreställningen*. På den här skivan har de samlat sånger ur pjäserna, de flesta från *Kärleksföreställningen*. Det är ingen "tjejskiva" utan ett försök att spegla både kvinnors och mäns upplevelser. Porr, prostitution, vecokotidningsschabloner, den "sexuella frigjordheten" skildras ur olika människors perspektiv: horan, hallicken, porrtidningskonsumenten, veckotidningsredaktören, ungdomar som sitter fast i myterna. En del låtar präglas

av att de är skrivna för att passa in i ett speciellt (pjäs)sammanhang (t ex Lektysång, Lovilove) medan andra fungerar fint självständigt som Kärlekssång från ett 2-skift och den Brechtinfluerade Horans sång.

Om man, med tanke på titeln, ska dra en parallell till skivan *Sånger om kvinnor* saknar jag kanske någon låt som inte förlägger reaktionerna till tredje person utan återger en egen känslomässig upplevelse hur det är att utsättas för allt detta kvinnoförakt. Den sista låten på skivan kommer närmast ett sådant tonfall (det är också den jag tror kommer att användas mest):

Det är svårt att ta på en känsla/ — en känsla förtvinar så lätt/ en mjuk och varsam ömhet/ som känns står sej slätt/mot en mätbar samlagsfrekvens

Vem har gett oss denna kärleksföreställning/som likt en historisk vedergällning/ drabbar dom svaga/och belönar dom starka

All musik har gjorts av Gunnar Edander, sjunger gör tre skådespelare från pjäserna: Annicka Kronberg, Gösta Bredefeldt och Lars Hansson. Det är en nyttig skiva som borde stimulera till debatt. Till det bidrar också att man som ideologiskt material tryckt om den artikel om "Den hjärtlösa kärleksindustrin" som Garpe/Osten publicerat i FIB/KF.

L W

Invandrarkvinnor kräver jämställdhet

Riksförbundet för invandrarkvinnornas föreningar kräver i en resolution större jämlikhet. Resolutionen, som gått ut till myndigheter, partier och politiska organisationer, invandrar- och kvinnoorganisationer, omfattar följande krav:

1. Stimulansbidrag till de kvinnor som ej berörs av lagen om 240 undervisningstimmar i svenska språket på betald arbetstid
2. Lagen ska gälla även invandrare som arbetar inom den husliga sektorn
3. Gyn.mottagning för invandrarkvinnor 1 g/mån för varje nationalitet med personal som talar deras språk eller tolkar
4. Förstärkning av stödundervisning för invandrabarn, så att de får reella möjligheter till fortsatta studier och möjlighet till yrkesutbildning. Förstärkning av undervisning i det egna språket och om den egna kulturen, vilket är viktigt för barnets självaktning. Dessutom är detta ett värdefullt tillskott till den svenska kulturen.
5. Full jämställdhet mellan nordiska och utomnordiska invandrare vad beträffar värdering och tillgodoräknande av utbildning, representation inom kommunala och statliga institutioner, anställningsvillkor, rösträttsfrågan etc.

VÄRVA PRENUMERANTER

— enskilda och institutioner — visa Vi
Mänskor för alla du känner

— vår framtid beror på dej
6 nr/år — 15:— helår

För Indokinas kvinnor och barn

Postgiro
513 23-4

Tack ska ni ha, ni alla som trofast stöder vår insamling i medvetande om vad som verkligen sker i Indokina: att USA och dess lakejer dagligen och stundligen bryter mot bestämmelserna i Parisöverenskommelsen, företar öppna angrepp mot de befriade områdena i Syd-vietnam, vägrar befolkningen i de av Saigonregimen behärskade områdena varje uns av demokratiska rättigheter, vägrar att släppa de politiska fångarna, fortsätter att tortera dem i fängelser och tigerburar. I Kambodja underblåser USA konflikten för att söka kväva detta folks nationella befrielsekamp. Så länge detta pågår är det för oss självklart att solidaritet är nödvändig och en bjudande plikt. Tack alla ni som känner likadant!

Så till redovisningen:

Transport 273 199:53			
Ingrid Boström, Kopparberg	100:—	Hjalmar Lindzén, Sundbyberg	25:—
Aina Ohlsson, Farsta	50:—	Jambe Liffner, Linköping	50:—
May Ståhl, Älvsjö	20:—	Olga Wikdahl, Kiruna	25:—
Vera Persson, Saltsjö-Boo	15:—	Hans Malmberg, Göteborg	20:—
Margareta Varenus, Göteborg	15:—	Ingegerd Berntsson,	
K. Lundmark, Stockholm	30:—	Västra Frölunda	10:—
Mia Emsheimer, Stockholm,		M.A. Wiklund, Hägersten	100:—
bössinsaml.	1 535:55	Ester Johansson, Malmö	25:—
Anna Pettersson, Avesta	30:—	Ulla Brodow, Karlstad	100:—
Hildur Lönnström, Porjus	200:—	Hildegard Liedholm, Älvsjö	25:—
Anny Ohman, Porjus	200:—	Hilda Danielsson, Ludvika	10:—
Herbert Persson, Landskrona	50:—	Olga o. Bror Magnusson,	
Maja Bolling, Göteborg	100:—	Kristianstad	50:—
Gertrud Pettersson, Bromma		Nelly Ahlqvist, Fagerhult	10:—
"Till Anna-Lisa Karlssons minne"	20:—	Siv Marklund, Piteå	50:—
Anneröslil Pettersson, Rönninge	25:—	Rigmor Olivegård-Landén,	
Carin Harpen, Göteborg	50:—	Stockholm	10:—
Lilian Andersson, Göteborg	50:—	Ada Jonsson, Fränsta	50:—
Marianne Brandt, Järfälla	15:—	Ingrid Vänman, Umeå	15:—
Beda Kallenberg, Luleå	50:—	Berta Johansson, Borås	15:—
Helga O. Johansson, Göteborg	50:—	Signe Karlsson, Lindome	10:—
Marga Boustedt, Edsbyn	10:—	Svea Danielsson, Falun	20:—
Erik Johansson, Mölndal	10:—	Marion Karlsson, Lenhovda	50:—
Davida Nilsén, Luleå	50:—	E.o.M. Hofsten, Sundbyberg	25:—
Harriet Engman, Göteborg	15:—	"Till Hans v. Helands minne"	25:—
Nora Lindqvist, Norrtälje	100:—	Hulda Larsson, Halmstad	100:—
Karin Starck, Vaggeryd	10:—	Lilly Pettersson, Halmstad	100:—
Hiliard Olsson, Stockholm		Barbro Strindberg, Stockholm	30:—
"Till Margareta Olssons minne"	100:—	Greta Englund, Skärholmen	50:—
Margit Palmaer-Waldén, Örebro	10:—	Dagmar Beckman, Malmö	150:—
Ragnhild Lundén, Avesta	10:—	Elsa Andersson, Domsjöverken	15:—
Gunnar Andersson,		Elin Lagerström, Lidingsö	20:—
Västra Frölunda	10:—	Gunilla Lövenborg, Luleå	36:60
Brita Andersson, Göteborg	50:—	Sonja Granberg, Luleå	25:—
Eira Andersson, Älta	20:—	Sara Liljebäck, Furulund	25:—
Suomi Liljegren, Göteborg	25:—	Gunborg Kihlman, Hägersten	50:—
		Jenny Brännström,	
		Glommerstråk	15:—
		Viola Harnell, Älvsjö	20:—
		Sonja Svensson, Uppsala	50:—
		Anna Nordström, Sandviken	10:—
		Edith Lundberg, Luleå	5:—
		Gunilla Petré, Styrsö	25:—
		Margit Wall, Johanneshov	20:—
		Greta Bengtsson, Hyltebruk	50:—
		Alma Ylipää, Sattajärvi	15:—
		Edith Sundström, Karlsborg	10:—
		Eva Rosell-Rudebeck, Uppsala	50:—
		Birgitta Enoksen, Malmö	25:—
		Eva Danielsson, Sala	25:—
		Edith Johansson, Uddevalla	10:—
		Mia Westerberg, Falun	20:—
		Linnéa Eriksson, Kungsör	25:—
		M. Sandberg, Stockholm	100:—
		Alice Söderman, Solna	25:—
		Källtorps SKV-avd., Göteborg	100:—
		Västra SKV-avd., Göteborg	100:—
		Bjurslätt SKV-avd., Göteborg	
		"Till Lars Danviks minne"	100:—
		Luleå SKV-avd., Luleå	100:—
		Malmö SKV-avd., bössinsaml.	196:—
		Mirgit Hagberg, Luleå	15:—
		Zaida Hagman, Göteborg	
		"Till Knut Olaussons minne"	50:—
		Ester Lindmark, Vännäs	25:—
		Emy Sjögren, Örebro	25:—
		Greta M. Philip, Stockholm	15:—
		Edna Isaksson, Piteå	25:—
		Astrid Svensson, Mölndal	10:—
		Karin Berglund, Bandhagen	20:—
		Zaida o. Allan Hagman, Göteborg	
		"Till Bror Liljegrens minne"	100:—
		Zaida Hagman, Göteborg	
		"Till Nils Anderssons minne"	50:—

Kronor 278 982:68

VI HAR FLYTTAT

Från Bromma till Stockholms innerstad. Vår nya adress är Adolf Fredriks Kyrkogata 12, 4 tr. Postadress: Box 3120, 103 62 Stockholm och det nya tel.nr 20 37 56

Svenska Kvinnors Vänsterförbund
Tidskriften Vi människor